

**GÖÇ VE
DİASPORA
VAKFI**

GÖÇ VE UYUM POLİTİKALARINDA YENİ YAKLAŞIMLAR ÇALIŞTAYI

Çalıştay Sonuç Bildirgesi ve Masa Bazlı Politika Raporu

ARALIK, 2025

ANKARA

**GÖÇ VE
DİASPORA
VAKFI**

GÖÇ VE UYUM POLİTİKALARINDA YENİ YAKLAŞIMLAR ÇALIŞTAYI

Çalıştay Sonuç Bildirgesi ve Masa Bazlı Politika Raporu

Aralık, 2025

GÖÇ VE DİASPORA VAKFI

Göç ve Diaspora Yayınları

Yayın No: 4

Aralık, 2025

Akademi ve Yayınlar Başkanlığı
tarafından hazırlanmıştır.

İletişim:

Hacı Bayram Mah. Eşme Sk. No:2

Altındağ/ANKARA

0 312 700 06 61 - 0 (533) 573 47 15

gocvediasporavakfi@gmail.com

www.gocvediaspora.org

İÇİNDEKİLER

Takdim	5
1. Amaç, Kapsam ve Yöntem	7
2. Yönetici Özeti	8
2.1. Göç, Diaspora ve Diplomasi Zirvesi Açılış Konuşmalarından Öne Çıkanlar	9
T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakan Yardımcısı Sn. Leman Yenigün	9
T.C. İçişleri Bakan Yardımcısı Sn. Bülent Turan	10
3. Önerilen Sosyal Politika Çerçevesi: TÜKAM -Türkiye Uyum ve Katılım Modeli	11
4. Masa Bazlı Bulgular ve Politika Önerileri	11
Masa 1 – İkinci Kuşak Göçmenlerin Türkiye’de Uyum ve Gerekli Model Arayışları	11
Masa 2 – Göçmen Statüleri, Hukukî Durum ve Geri Gönderme İşlemleri	17
Masa 3 – Göç ve İletişim Stratejileri: Medya, Algı ve Kamuoyu	24
Masa 4 – Kadın ve Çocuk Özelinde Göçmen Politikaları	27
Masa 5 – İş Gücü, İstihdam ve Çalışma Hayatı	31
5. Uygulama Yol Haritası	34
0–6 Ay	35
6–24 Ay	36
2–5 Yıl	36
6. Çalıştay Sonuç Bildirgesi	36
Öne Çıkan Sonuçlar	36
Gelecek Vizyonu ve Çağrı	36
7. Sonuç ve Değerlendirme	37
Ortak Politika Öncelikleri	38
Uygulama ve İzleme İlkeleri	39
KAYNAKÇA	40

GÖÇ VE
DİASPORA
VAKFI

Takdim

18 Aralık Uluslararası Göçmenler Günü vesilesiyle Göç ve Diaspora Vakfı olarak düzenlediğimiz “Göç ve Uyum Politikalarında Yeni Yaklaşımlar Çalıştayı”, göç meselesine dair Türkiye’de ihtiyaç duyulan yeni perspektiflerin ortaya konulması açısından önemli bir zemin teşkil etmiştir. Aynı gün gerçekleştirilen Göç-Diaspora-Diplomasi Zirvesi ile birlikte ele alındığında, bu çalışmalar yalnızca akademik ve teknik bir tartışma süreci değil; aynı zamanda Türkiye’nin göç ve diaspora vizyonunun yeniden düşünülmesine katkı sunan bütüncül bir çabanın parçası olmuştur.

Göç, insanlık tarihinin başlangıcından bugüne kadar süregelen doğal bir olgudur. Hz. Âdem ile Havva’nın yeryüzüne inışıyle başlayan bu süreç, insanlığın varoluş hikâyesinin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu yönüyle göç, ne yalnızca krizlerle ne de güvenlik tehditleriyle açıklanabilecek bir hadisedir. Aksine göç, toplumların hayatta kalma iradesinin bir tezahürü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle göç ile mücadele edilerek bir sonuca ulaşmak mümkün değildir. Göç, mücadele edilecek değil; doğru politikalarla yönetilmesi gereken bir gerçekliktir.

Bu anlayıştan hareketle düzenlediğimiz çalıştayda, Türkiye’de ilk defa göçmenlere ilişkin tartışmaların merkezine ikinci kuşak göçmenlerin uyum süreçleri alınmıştır. Akademi, kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarından 90’ı aşkın katılımcının katkılarıyla yürütülen müzakerelerde, göçün yalnızca bugünü değil, geleceği de şekillendiren çok katmanlı bir olgu olduğu açık bir şekilde ortaya konulmuştur. Özellikle ikinci kuşağın eğitim, istihdam, kimlik ve aidiyet süreçleri, Türkiye’nin uzun vadeli toplumsal yapısını doğrudan etkileyecek stratejik bir alan olarak değerlendirilmiştir.

Çalıştay sürecinde ortaya çıkan temel tespitlerden biri, Türkiye’de göç politikalarının büyük ölçüde güvenlik eksenli bir yaklaşım çerçevesinde şekillendiği ve zaman zaman göçmen karşıtı söylemlerin baskısı altında üretildiğidir. Oysa Türkiye’nin tarihsel birikimi, çok katmanlı toplumsal yapısı ve medeniyet tecrübesi, göç olgusunu daha geniş bir perspektiften ele alabilecek güçlü bir zemin sunmaktadır. Bu bağlamda ihtiyaç duyulan yaklaşım; güvenlik boyutunu dışlamadan ancak onunla sınırlı kalmayan, insan haklarını, sosyal uyumu ve kalkınmayı esas alan bütüncül bir politika çerçevesidir.

Bu rapor, söz konusu çalıştayda dile getirilen görüşlerin, önerilerin ve analizlerin sistematik bir şekilde bir araya getirilmesiyle hazırlanmıştır. Amacımız; Türkiye’nin göç politikalarının, güvenlikçi reflekslerin ötesine geçerek, tarihsel mirası ile gelecek vizyonunu buluşturan bir anlayışla yeniden inşa edilmesine katkı sunmaktır. Bu yönüyle raporun, sosyal politika temelli bir yaklaşımın geliştirilmesine ve göç yönetiminde yeni bir paradigma oluşturulmasına zemin hazırlayacağına inanıyoruz.

Göç ve Diaspora Vakfı olarak bizler, göçü yalnızca bir sorun alanı olarak değil; aynı zamanda diaspora üzerinden güç ve fırsat üreten bir potansiyel olarak değerlendiriyoruz. Bu doğrultuda yürüttüğümüz çalışmaların, Türkiye’nin ulusal ve uluslararası düzeyde daha etkin, kapsayıcı ve sürdürülebilir bir göç politikasına ulaşmasına katkı sağlamasını temenni ediyoruz.

Bu çalıştaya katkı sunan tüm akademisyenlere, kamu kurumlarına, sivil toplum kuruluşlarına ve değerli katılımcılara teşekkür eder; hazırlanan bu raporun ülkemiz için hayırlı olmasını dilerim.

Recep SEYYAR
Göç ve Diaspora Vakfı
Yönetim Kurulu Başkanı

GÖÇ VE
DİASPORA
VAKFI

1. Amaç, Kapsam ve Yöntem

Amaç: Bu rapor, Göç ve Diaspora Vakfı tarafından 18 Aralık 2025 tarihinde Ankara’da düzenlenen “Göç ve Uyum Politikalarında Yeni Yaklaşımlar” çalıştayının masa çıktıları ve çalıştay notları temel alınarak hazırlanmıştır. Amaç; Türkiye’de göç ve uyum alanındaki mevcut uygulama boşluklarını tespit etmek, kamu kurumlarının yürüttüğü politikalarla uyumlu biçimde çözüm setleri geliştirmek ve politika yapıcılar için uygulanabilir bir gelecek vizyonu sunmaktır.

Kapsam: 5 masa (2. kuşak uyum; statüler/geri gönderme; iletişim-medya; kadın-çocuk; işgücü-istihdam).

Yöntem: Rapor, her masa çıktısını aynı standart metodolojiyle standart metot analiz eder: (1) Sorun ve hedef kitle, (2) Politika/uygulama boşluğu, (3) Politika paketi - kısa vade, (4) Politika paketi - orta vade, (5) Politika paketi - uzun vade, (6) Uygulama planı, (7) Kurumsal koordinasyon, (8) İzleme-değerlendirme (KPI), (9) Riskler ve azaltım. Her masa sonunda ara sonuç bölümü ile çıktılar ortak sosyal politika çerçevesine (TÜKAM) bağlanır.

Hedef kitle: Politika yapıcılar, kamu kurumları, yerel yönetimler, akademi, sivil toplum, medya kuruluşları ve özel sektör paydaşları.

Kamu uyumu notu: Rapor; Türkiye Cumhuriyeti’nin düzenli göç yönetimi, kamu düzeni ve güvenliği, insan onuruna yakışır hizmet sunumu ve sosyal uyum hedefleri ile uyumlu bir çerçevede hazırlanmıştır.

Bu metodoloji, masalar arası farklılıkları azaltarak tüm bulguların ortak bir dil ve yapı ile okunmasını sağlar; son bölümde ise masalardan gelen çıktılar Türkiye’nin kamu düzeni, sosyal devlet ve insan onurunu esas alan yaklaşımıyla uyumlu, uygulanabilir bir politika vizyonuna dönüştürülmüştür.

Yöntem kapsamında; masa moderatörlerinin yönettiği tartışmaların notları, masa bazlı özetler ve sonuç bildirgesi taslakları birlikte değerlendirilmiş; bulgular, sosyal politika tasarımı ve kamu yönetimi uygulamaları açısından yapılandırılmıştır.

2. Yönetici Özeti

Bu rapor, çalıştay masalarında elde edilen çıktıları ortak bir metotla ele almış; her masanın sonunda yer alan Ara Sonuç bölümü aracılığıyla bulguları önerilen sosyal politika çerçevesi olan Türkiye Uyum ve Katılım Modeli (TÜKAM) ile ilişkilendirmiştir. “Göç ve Uyum Politikalarında Yeni Yaklaşımlar Çalıştayı”, Türkiye’nin sahada biriktirdiği göç yönetimi tecrübesi ile sosyal politika ihtiyacını aynı zeminde buluşturmuştur.

Çalıştay bulguları; uyumun tek taraflı bir beklenti değil, ev sahibi toplum ile göçmen toplulukların sorumlulukları paylaştığı karşılıklı bir süreç olduğunu; bu sürecin ise eğitim-dil, istihdam, kadın ve çocukların korunması, hukukî öngörülebilirlik, medya-toplumsal algı ve yerel hizmetlere erişim başlıklarında ölçülebilir hedefler ve koordineli kurumsal yapı gerektirdiğini göstermektedir. Rapor, her masa için sorun alanlarını, politika boşluklarını ve uygulanabilir çözüm önerilerini (kısa–orta–uzun vade) ortaya koymakta; veri temelli izleme-değerlendirme, yerel yönetimlerin rolünün netleştirilmesi ve sosyal uyumun kamu iletişimi boyutunun kurumsallaştırılması yönünde bir vizyon önermektedir.

TÜKAM çerçevesi; Türkiye’nin kamu düzeni ve güvenlik hassasiyetleri ile sosyal devlet yaklaşımıyla uyumlu biçimde, sosyal uyumu güçlendiren politika setlerinin kurumsallaştırılmasını esas alır. Yönetici özetinde öne çıkan ortak mesaj; göç yönetiminde “güvenlik–hak–uyum” dengesinin, yalnızca mevzuat ve operasyonel kapasiteyle değil, ölçülebilir göstergeler, şeffaf veri ve kamu iletişimi ile birlikte kurulması gerektiğidir. Rapor; göçün yapısal bir olgu olduğu kabulünden hareketle, politika yapımının kriz refleksinden çıkarılarak kurumsal bir izleme-değerlendirme döngüsüne bağlanmasını teklif etmektedir.

Masa bazlı bulgular; Türkiye’de doğmuş veya eğitim yaşamını Türkiye’de sürdürmüş göçmen çocuk ve gençlerin uyum ve hareketlilik eğilimleri, düzensiz göçle mücadelede hukukî güvenceler ve şeffaflık boşluğu, dezenformasyonun sosyal uyum ve ekonomi üzerindeki dolaylı maliyetleri, kadın ve çocukların korunması ile aile bütünlüğünü önceleyen uygulama standardı ve kayıtlı istihdama geçişin önündeki yapısal engeller başlıklarında yoğunlaşmaktadır. Bu doğrultuda her masa için “sorun–veri–neden–sonuç–öneri” zinciri kurulmuş; göstergeler mümkün olduğunca görselleştirilmiş, açık kaynakta bulunmayan kritik veri alanları ise “şeffaflık açığı” olarak tanımlanarak çözüm için yayın standartları ve veri entegrasyonu önerileri geliştirilmiştir.

Mehmet Sabit Göktaş
Akademi ve Yayınlar Başkanı

2.1. Göç, Diaspora ve Diplomasi Zirvesi Açılış Konuşmalarından Öne Çıkanlar¹

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakan Yardımcısı Sn. Leman Yenigün:

Bakanlık olarak bizler göç olgusunu yalnızca bir sınır yönetimi meselesi ya da verilerle ifade edilecek teknik bir süreç olarak görmüyoruz. Göçü; insanı, aileyi ve toplumsal vicdanı merkeze alan, çok boyutlu bir sosyal politika alanı olarak ele alıyoruz. Zira her göç hikâyesinin arkasında bir anne, bir çocuk, bir aile ve çoğu zaman yarım kalmış bir hayat bulunmaktadır.

Bu anlayışla; başta Filistin, Suriye ve Ukrayna olmak üzere savaş, şiddet ve zorunlu yerinden edilmenin etkilediği coğrafyalardan gelen mazlumlar için ülkemizin güvenli bir liman olma iradesini sürdürmeye çalışıyoruz. Ülkemize sığınan ailelerin barınma, gıda, sağlık ve eğitim gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması için kurumlarımızla birlikte yoğun bir gayret içindeyiz.

Mülteci ve göçmenlere yönelik çalışmalarımızda aileyi merkeze alan, insan onurunu esas alan ve sürdürülebilirliği gözetten bir politika yaklaşımını benimsiyoruz. Bu kapsamda; kültürel farklılıklar, dil bariyerleri ve travmatik deneyimlerle baş etmeye çalışan kırılgan gruplar için, çok boyutlu bir sosyal hizmet modeli uyguluyoruz.

Psikososyal destek ve travma müdahaleleri kapsamında; travma yaşamış çocuklar ve ebeveynler için psikolojik destek hizmetlerimizi güçlendiriyor, kitlesel göç ve afet sonrası süreçlerde sahadaki ekiplerimizle aktif şekilde çalışıyoruz. 2011'den bu yana sınır illerimizde ve barınma merkezlerimizde yürüttüğümüz çalışmaları, 6 Şubat depremleri sonrasında tercüman desteklerini de devreye alarak daha da güçlendirdik.

Kadın ve çocuk odaklı koruyucu hizmetler, Bakanlığımızın en hassas öncelikleri arasındadır. Refakatsiz çocukların uygun aile temelli bakım modellerinden yararlanmalarını sağlıyor; çocukların eğitimden kopmaması ve her türlü istismar ile riskten korunması için koruyucu mekanizmaları devreye alıyoruz. Avrupa Birliği ve Türk Kızılayı iş birliğiyle yürüttüğümüz Şartlı Eğitim Nakit Yardımı programının çocuk koruma bileşeni aracılığıyla; çocuk işçiliği, erken yaşta evlilik ve eğitim dışı kalma gibi risklere karşı izleme ve yönlendirme mekanizmalarını güçlendiriyoruz. Bugün itibarıyla 53 ilde 66 sosyal hizmet merkezimizde görev yapan çocuk koruma personeli ve tercümanlarımızla göçmen çocukların takibini sürdürmeye gayret ediyoruz.

Uyum ve toplumsal kabul başlığında; toplum temelli merkezlerimiz aracılığıyla göçmen ailelerin dayanışma kurmalarını, sosyal hizmetlere erişimlerini ve topluma uyumlarını destekliyoruz. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği iş birliğiyle sosyal hizmet merkezlerimizin kurumsal kapasitesini güçlendirerek hizmetlere erişimi kolaylaştırmayı amaçlıyoruz.

Nihai hedefimiz; önleyici, kapsayıcı ve sosyal dokuyu koruyan bir yaklaşımla birlikte yaşam kültürünü geliştirmektir.

¹ Bu bölümdeki metinler çalıştayın konuşma kayıtlarından derlenmiştir. Söz konusu konuşmalar anlam bütünlüğü korunarak, rapor formatında ve dil bilgisi bağlamında tashih edilmiştir.

T.C. İçişleri Bakan Yardımcısı Sn. Bülent Turan:

Bakanlığımız; emniyet, jandarma ve sahil güvenlik gibi kolluk görevlerinin yanı sıra göç, AFAD, nüfus ve sivil toplum gibi alanlarda da çok geniş bir sorumluluk taşımaktadır. Göç ve Diaspora Vakfı başta olmak üzere sivil toplumun iyi niyetli çalışmalarına destek vermeyi, projelerine omuz vermeyi ve iş birliğini güçlendirmeyi önemsiyoruz.

Sık kullanılan “göç sorunu” ifadesine dair bir çekincemi paylaşmak isterim. Göç, her şeyden önce yeni bir olgu değildir. Anadolu bir göç coğrafyasıdır; tarihin her döneminde bu coğrafyada göç hareketliliği yaşanmıştır. Elbette uyum süreçlerinde zorluklar, yerleşik toplumun kaygıları ve yeni alışkanlıkların inşası vardır; ancak göçü bütünüyle bir güvenlik sorunu olarak görmek, kapıları kapatmak ve muhatabı şeytanlaştırmak sonuç üreten bir yaklaşım değildir.

Bu nedenle göçün kendisini “sorun” olarak değil; göçü yasallaştırma, kayıt altına alma, düzensizliği azaltma ve uyumu güçlendirme perspektifiyle yönetilmesi gereken bir gerçeklik olarak ele almak gerekir. Sorun; çoğu zaman yanlış yaklaşımlar, geciken tedbirler ve iletişim eksiklikleridir.

Türkiye’nin diaspora gerçekliğini de unutmamak gerekir. Avrupa’da yaklaşık altı milyon vatandaşımız yaşamaktadır; dünyada ise milyonlarca vatandaşımız farklı ülkelerde hayatını sürdürmektedir. Böyle bir tarihsel ve sosyolojik gerçekliğe sahipken, göç meselesini soğukkanlı, planlı ve hukuk devleti ilkeleriyle uyumlu biçimde yönetmek; illegal alana kaymasını engellemek ve uyum süreçlerini kolaylaştırmak esastır.

Küresel veriler ışığında; dünyada göç hareketliliğinin azalmadığı, aksine uzun dönemli bir artış eğilimi gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu çerçevede ülkemizin de düzensiz göçle mücadele ve kayıt altına alma kapasitesini güçlendirmesi; aynı zamanda sosyal uyumu ve toplumsal huzuru koruyan politikaları geliştirmesi önemlidir.

Türkiye’de göç tartışmalarının bir dönem yoğun bir siyasi malzeme hâline geldiğine, toplumsal hassasiyetlerin zaman zaman tahrik edilebildiğine hepimiz şahit olduk. Bunun yerine; kamu düzenini ve egemenlik haklarını koruyan, temel insan haklarını esas alan, şeffaf ve öngörülebilir bir yönetim yaklaşımı benimsemek gerekir.

Artık göçün risklerini azaltırken, doğru planlama ile sosyal, ekonomik ve demografik katkı üretmenin de mümkün olduğu bir döneme girilmiştir. Bu, hem yerleşik toplumun kaygılarını azaltacak hem de kayıt dışılığı ve düzensizliği düşürecek mekanizmaların kurulmasını gerektirir.

Hepsinden öte; insanları göç etmeye zorlayan sebepleri ortadan kaldırmak ortak hedefimiz olmalıdır. Eşitsizlik, adaletsizlik, terör ve şiddetin azaltılması; insanların hayatlarını riske atarak yollara düşmesine neden olan itiş faktörlerinin zayıflatılması için ulusal ve uluslararası düzeyde sorumluluk üstlenmek zorundayız.

Göç ve Diaspora Vakfımızın bu alanda attığı her adım, yaptığı akademik çalışmalar ve ürettiği literatür son derece kıymetlidir. Organizasyonu gerçekleştiren başta Sayın Başkan olmak üzere tüm yönetimi ve emeği geçenleri tebrik ediyor; çalışmalarınızın ülkemizin yol haritasına katkı sunmasını temenni ediyorum.

3. Önerilen Sosyal Politika Çerçevesi: TÜKAM -Türkiye Uyum ve Katılım Modeli

TÜKAM; Türkiye'nin göç yönetimi tecrübesini güçlendirmeyi, hizmetlere erişimde öngörülebilirliği artırmayı ve yerel düzeyde toplumsal uyumu desteklemeyi hedefleyen, çok paydaşlı bir sosyal politika modelidir. Model; hukukî çerçeve, eğitim ve dil destekleri, kayıtlı istihdam, kadın ve çocuk odaklı koruma, kamu iletişimi, yerel hizmet erişimi ile veri/ölçüm ve hesap verebilirlik sütunları üzerinde yükselmektedir.

- Hukukî öngörülebilirlik ve idarî şeffaflık (statü süreçleri, itiraz mekanizmaları, bilgiye erişim).
- Eğitim ve Türkçe dil destekleri (erken çocukluk, okul-veli-çevre uyumu, akran destek programları).
- Kayıtlı istihdam ve beceri eşleştirme (meslek haritası, denklik, kademeli çalışma izni).
- Kadın ve çocuk odaklı koruma ve psikososyal destek (güvenli alanlar, okul içi destek, yönlendirme).
- Medya ve kamu iletişimi (ötekileştirici dilin önlenmesi, dezenformasyonla mücadele, başarı hikayeleri).
- Yerel yönetimler ve hizmet erişimi (tek kapı merkezler, saha izleme, toplumsal katılım mekanizmaları).
- Veri, ölçüm ve hesap verebilirlik (uyum göstergeleri, etki analizi, düzenli raporlama).

4. Masa Bazlı Bulgular ve Politika Önerileri

Masa 1 – İkinci Kuşak Göçmenlerin Türkiye’de Uyum ve Gerekli Model Arayışları

Masa Moderatörü: Prof. Dr. İsmail Barış

Bu bölüm, ilgili masada tespit edilen temel sorun alanlarını, politika/uygulama boşluklarını ve kamu kurumlarının mevcut kapasitesiyle uyumlu, ölçeklenebilir çözüm önerilerini özetlemektedir.

Masa 1 – İkinci Kuşak Göçmenlerin Türkiye’de Uyum ve Gerekli Model Arayışları Çıktısı

Politika/uygulama boşluğu ve ihtiyaç:

- İkinci kuşağa özgü hedefler ve göstergeler içeren ulusal ölçekte standart bir uyum çerçevesinin sınırlı olması
- Okul temelli desteklerin yerelde eşgüdümünün güçlendirilmesi ihtiyacı (rehberlik, PSS, veli-çevre iletişimi)
- Beceri haritalama, yönlendirme ve kariyer planlama mekanizmalarının yetersizliği
- Toplumsal algıyı güçlendiren pozitif kamu iletişimi ve yerel etkileşim programlarının dağınıklığı

Politika paketi - kısa vade (0-12 ay):

- Erken çocuklukta yoğun Türkçe dil destek paketleri ve okul öncesi erişim artırımı (hedefli bölgeler)
- Okul-veli-çevre uyum protokolleri; rehberlik servislerinin güçlendirilmesi ve risk taraması
- Gençlere yönelik mentorluk ve mesleki yönlendirme pilotları (İŞKUR/okul/yerel yönetim iş birliği)
- Kamu iletişimde kapsayıcı dil ve başarı hikayeleri; yerel düzeyde temas artırıcı faaliyetler

Politika paketi - orta vade (1-3 yıl):

- İkinci kuşağa yönelik kalıcı ikamet / vatandaşlık yol haritasının daha öngörülebilir ve şeffaf biçimde tanımlanması
- Müfredatta kültürlerarası içerik; okul ortamında akran destek ve arabuluculuk programlarının yaygınlaştırılması
- Özel sektörde örtülü ayrımcılığı azaltacak 'iç denetim' ve iyi uygulama standartları
- Yerel danışma/istişare mekanizmaları ile gençlerin sosyal hayata katılımının kurumsallaştırılması

Politika paketi - uzun vade (3-5+ yıl):

- Ulusal 'Uyum Performans Göstergeleri' seti (dil, eğitim devamlılığı, istihdam, toplumsal temas, risk göstergeleri) ve yıllık raporlama
- Kurumsal koordinasyonu güçlendiren çok paydaşlı bir sosyal uyum kurulu/sekretaryası
- Sosyal uyumun kalkınma politikalarıyla entegrasyonu (insan sermayesi, girişimcilik, sosyal yatırım)

Uygulama planı (pilot ve yaygınlaştırma):

- Hedefli illerde pilot uygulamalar (okul temelli dil desteği, mentorluk, aile iletişimi) ve 6 ayda bir etki ölçümü
- Veri paylaşım protokolleri: eğitim, istihdam ve yerel hizmet verilerinin uyum göstergeleriyle eşleştirilmesi
- İyi uygulamalar havuzu ve rehber dokümanların hazırlanması

Kurumsal koordinasyon (sorumlular ve paydaşlar):

- Millî Eğitim Bakanlığı
- Göç İdaresi Başkanlığı
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı / İŞKUR
- Yerel yönetimler
- STK'lar ve akademi
- Özel sektör ve meslek kuruluşları

İzleme-değerlendirme (KPI ve veri altyapısı):

- Okul öncesi kayıt ve devam oranı (hedefli bölgeler)
- Türkçe dil yeterliliği gelişimi (standart ölçüm araçlarıyla)
- Okul terk oranı ve devamsızlık göstergeleri
- Kayıtlı istihdam / staj / çıraklık yerleştirme sayıları
- Toplumsal temas ve katılım programlarına katılım

Riskler ve azaltım tedbirleri:

- Kaynak ve personel yetersizliği → hedefli bölge yaklaşımı ve kademeli yaygınlaştırma
- Toplumsal kutuplaşma → iletişim kampanyaları ve yerel temas programları
- Veri dağınıklığı → ortak gösterge seti ve veri paylaşım protokolleri

Öncelikli Uygulama Planı ve Göstergeler

1) Öncelik (A/B/C): A | Uygulama planı (somut adım): İkinci kuşağa özgü göstergelerle “Uyum İzleme Seti”nin tanımlanması ve pilot illerde izleme | Başarı göstergesi (KPI): Yıllık uyum raporu; okul devam/başarı verileri; yerel katılım göstergeleri

2) Öncelik (A/B/C): A | Uygulama planı (somut adım): Okul temelli Türkçe dil ve psiko-sosyal destek programlarının yaygınlaştırılması | Başarı göstergesi (KPI): Dil yeterlilik artışı; okul terk oranında azalma; rehberlik başvurularında artış

3) Öncelik (A/B/C): B | Uygulama planı (somut adım): Yerel düzeyde sosyal etkileşim ve mahalle temelli uyum programları | Başarı göstergesi (KPI): Topluluk etkinlikleri; sosyal bağ endeksi; şikayet/gerilim göstergelerinde düşüş

Ara Sonuç: Ortak Çerçeveye Katkı

Bu masanın çıktıları, uyum politikalarında okul temelli dil desteği, aile katılımı ve mekansal yoğunluğun yönetimi eksenini üzerinden ‘erken müdahale’ yaklaşımının kurumsallaştırılmasını öne çıkarmaktadır. Öneriler; eğitim, sosyal hizmet ve göç idaresi arasında veri temelli bir koordinasyonla yürütüldüğünde, ikinci kuşakta aidiyet ve toplumsal katılım göstergelerini kalıcı biçimde güçlendirecektir.

Çerçeve katkısı: Eğitim-dil, aidiyet ve mekansal yoğunluk yönetimi bir arada ele alınır.

Ortak hedef: Okul öncesi erişim, dil yeterliliği ve eğitim devamlılığında ölçülebilir artış.

Koordinasyon: MEB-GİB- belediyeler arasında pilot-ölçekleme modeli ve veri paylaşımı.

Masa 1 masa çıktısı olarak; ikinci kuşak göçmen çocuklar ve gençlerin uyum sürecinde Türkçe dil yeterliliği, eğitimde devamlılık, kimlik/aidiyet ve okul-çevre etkileşimi alanlarında erken müdahale odaklı, okul temelli desteklerin güçlendirilmesi gereği vurgulanmıştır. Mekansal yoğunluk ve akran ilişkileri kaynaklı dışlanma risklerinin azaltılması için aile katılımı, rehberlik-psikososyal destek ve yerel düzeyde temas artırıcı programların yaygınlaştırılması önerilmiştir. Kuşaklar arası uyumun desteklenmesi ve kalıcı statüye ilişkin öngörülebilir yol haritalarının çocukların yüksek yararı ve toplumsal uyum ilkeleri çerçevesinde netleştirilmesi, bu masanın temel çıktılarıdır. Bu çerçeveyi destekleyen seçili saha tespitleri aşağıda yer almaktadır.

Kolluk ve kamu hizmeti temaslarında tutarlılık ve hassasiyetin, saha gerilimini azaltacağı ve uyum süreçlerini güçlendireceği ifade edilmiştir.

İkinci kuşağa özgü statü/ikâmet yol haritasının öngörülebilirliği ile güven duygusu arasındaki ilişkinin güçlendirilmesi gerektiği kaydedilmiştir.

Eğitim ve dil alanında okul öncesi erişim ile Türkçe yeterliliğinin, aidiyet ve toplumsal kabul için ana kaldıraç olduğu belirtilmiştir.

Mekansal yoğunluk ve yerleşim örüntülerinin (mahalle/ilçe düzeyi) sosyal temas ve eğitim çıktıları üzerinde kritik bir belirleyici olduğu vurgulanmıştır.

Uyumun “karşılıklı uyum” ilkesiyle ele alınması gerektiği; asimilasyon, marjinalleşme ve tam entegrasyon tartışmalarının sahaya yansıdığı not edilmiştir.

İkinci kuşak göçmen tanımı ve kuşaklar arası beklenti farklılıklarının uyum süreçlerini belirgin biçimde etkilediği değerlendirilmiştir.

Doğrulanmış Veri ve Görselleştirmeler

Bu bölümde, raporun ana çerçevesini güçlendirmek amacıyla ek doğrulanmış göstergeler özetlenmiştir:

TÜİK'in ikamet izniyle Türkiye'de bulunan göçmenlere ilişkin yaş dağılımına göre (31.12.2024) toplam 1.480.547 kişi bulunmaktadır. Nüfusun % 21.5'si 0–19 yaş, % 34.8'i 20–34 yaş aralığındadır. En yoğun üç yaş grubu sırasıyla 20-24 (188.764), 25-29 (166.779) ve 30-34 (159.775) olarak görülmektedir.

IOM World Migration Report 2024'ün 'Key migration data at a glance' bölümüne göre 2020 itibarıyla dünyada 281 milyon uluslararası göçmen bulunmaktadır.

Aynı bölümde uluslararası çocuk göçmen sayısı 28 milyon olarak verilmektedir.

Bu yaş kompozisyonu, Türkiye'de doğup burada eğitim alan ve uzun dönemli uyum/aidiyet süreçleri yaşayan göçmen ailelerin (ikinci kuşak olarak değerlendirilen) görünürlüğünün arttığına işaret etmektedir.

Bu bölüm, çalıştayda tartışılan başlıkların resmî/kurumsal olarak teyit edilebilir veri göstergeleriyle desteklenmesi amacıyla hazırlanmıştır.

A) Türkiye'de doğmuş ve Türkiye'de eğitim almış yabancı uyruklular: “ikinci kuşak” göç eğilimini izleme çerçevesi

- Tanım: Türkiye'de doğmuş veya küçük yaşta Türkiye'ye gelip temel eğitiminin önemli bölümünü Türkiye'de tamamlamış yabancı uyruklular; aile bütünlüğü, eğitim-iş piyasası geçişi ve sosyal uyum bakımından “ikinci kuşak” dinamikleri sergileyebilmektedir.
- Veri durumu: Açık kaynak istatistikler, Türkiye'de doğmuş ve/veya uzun süreli ikâmet etmiş yabancı uyrukluların “ikinci kuşak” olarak doğrudan sınıflandırıldığı; eğitim düzeyi, dil yeterliği ve yurt dışına göç eğilimi gibi değişkenleri aynı anda izleyen bütünlük bir resmî veri seti sunmamaktadır. Bu nedenle bu bölümde uluslararası öğrenci hareketliliği istatistikleri kullanılmamış; TÜİK'in uluslararası göç serisi (yabancı uyrukluların yurt dışına göçü), Göç İdaresi'nin mevzuat/SSS düzenlemeleri

ve doğrulanmış saha çalışmaları birlikte okunarak izleme yaklaşımı geliştirilmiştir.

- Önerilen süreç: Göç İdaresi ve TÜİK'in, Türkiye'de doğum yeri + uyruk + yaş + eğitim düzeyi + ikâmet statüsü değişkenlerini anonimleştirilmiş biçimde eşleştiren bir "göç eğilimi izleme tablosu" yayımlaması; ayrıca ayrılma nedenlerinin (eğitim, iş/gelir, aile birleşimi, güvenlik, ayrımcılık algısı vb.) standart sınıflandırma ile raporlanması önerilir.

Türkiye'de yaşayan ikinci kuşak göçmenlere ilişkin resmî istatistiklerin bulunmaması, bu alanda veri temelli politika üretimini güçleştirmektedir. Bu bağlamda başta Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve Türkiye İstatistik Kurumu olmak üzere, kamu kurum ve kuruluşlarının söz konusu nüfus grubuna dair kapsamlı araştırmalar yürütmesi ve elde edilen istatistikî verileri şeffaf biçimde kamuoyuyla paylaşması elzemdir.

Grafik 1. 2024 yılında Türkiye'den yurt dışına göç eden göçmenlerin uyruğa göre ilk beşi

Kaynak: TÜİK, Uluslararası Göç İstatistikleri / ilgili istatistik bültenleri (ilgili yıllar).

C) Veri boşluğu ve şeffaflık önerisi:

- Türkiye'de ikinci kuşak dinamikleri taşıyan grupların (Türkiye'de doğmuş/uzun süre eğitim almış yabancı uyruklular) yurt dışına hareketliliği ve bunun gerekçeleri, mevcut açık veri setlerinde doğrudan izlenememektedir. Bu durum raporda "şeffaflık açığı" olarak değerlendirilmiştir. Vakıf, bu açığın kapatılması için: (i) Türkiye'de

doğum yeri ve eğitim geçmişi değişkenlerini içeren anonimleştirilmiş idarî kayıtların yıllık istatistiklere eklenmesi, (ii) aile bazlı (haneye dayalı) kısa anket modülüyle ayrılma nedenlerinin standart kategorilerde (eğitim, iş/gelir, aile birleşimi, güvenlik, ayrımcılık algısı, statü belirsizliği vb.) raporlanması ve (iii) sonuçların politika tasarımına (uyum programları, eğitim-iş geçişi, statü öngörülebilirliği) doğrudan bağlanması önerisini geliştirmektedir.

Göçün nedenleri (doğrulanmış bulgular):

- Ekonomik belirsizlik, gelir kaybı ve kayıtlı istihdama erişimde güçlük; hâne refahını koruma amacıyla yurt dışına yönelim.
- Uzun vadeli statü/ikâmet öngörülebilirliği ve aile birleşimi kanallarının sınırlılığı; kalıcılık planlarının başka ülkelere kayması.
- Toplumsal kabul, ayrımcılık algısı ve güvenlik kaygıları; özellikle gençlerde gelecek ufkunun daralması.
- Eğitimde fırsat eşitliği, dil bariyeri ve meslekî ilerleme beklentileri; daha yüksek eğitim/iş fırsatlarına erişim motivasyonu.
- Akraba/ağ etkisi ve hedef ülkelerin istihdam-eğitim politikaları; “ikincil göç” kararının hızlanması.

Sonuç tartışması:

Çalıştay notları ve doğrulanmış saha bulguları, Türkiye’de doğmuş veya uzun süreli eğitim-yaşam deneyimi edinmiş yabancı uyruklu bireyler ile ailelerinin yurt dışına yönelmesinin yalnızca “ekonomik” değil; statü öngörülebilirliği, toplumsal kabul, dil bariyeri ve gelecek beklentilerinin bileşimiyle şekillendiğini göstermektedir. Bu eğilim, insan kaynağı kaybı riski yanında; uyum politikalarının hedef kitlesinin sürekli değişmesine, yerel hizmet planlamasında öngörü zorluğuna ve “uyum yatırımı–kalıcılık” dengesinde kırılganlığa yol açmaktadır.

Çözüm önerisi (izleme + politika seti):

- İkinci kuşak ve uzun süreli ikâmet eden yabancıların izlenmesine yönelik, TÜİK–Göç İdaresi–yerel yönetimler arasında KVKK uyumlu bir “izleme modülü” tasarlanması (dil, eğitim, istihdam, hizmetlere erişim ve göç niyeti göstergeleri).
- Statü/ikâmet süreçlerinde öngörülebilirlik: Aile birliği ve uzun dönem ikâmet yollarında standart rehber, zamanında bilgilendirme ve başvuru süreçlerinin sadeleştirilmesi.
- Dil bariyerini azaltan okul temelli destek, yetişkinler için iş-odaklı Türkçe programları ve denklik/meslekî yeterlilik süreçlerinin hızlandırılması.
- Toplumsal uyum iletişimi: Yerelde düzenli bilgilendirme, ayrımcılık karşıtı söylem ve birlikte yaşam kültürünü güçlendiren programlar.
- Gençler için beceri ve kariyer köprüleri: Kayıtlı istihdama geçişi kolaylaştıran staj/çıraklık, kamu-özel sektör iş birliği ve hedefli teşvik modelleri.

Masa 2 – Göçmen Statüleri, Hukukî Durum ve Geri Gönderme İşlemleri

Masa Moderatörü: Doç. Dr. Levent Ersin Orallı

Bu bölüm, ilgili masada tespit edilen temel sorun alanlarını, politika/uygulama boşluklarını ve kamu kurumlarının mevcut kapasitesiyle uyumlu, ölçeklenebilir çözüm önerilerini özetlemektedir.

Masa 2 – Göçmen Statüleri, Hukukî Durum ve Geri Gönderme İşlemleri Çıktısı

Politika/uygulama boşluğu ve ihtiyaç:

- Başvuru sahiplerinin süreç hakkında zamanında ve anlaşılır bilgiye erişimini sağlayan standart bilgilendirme setleri
- Kurumsal iş yükünü azaltacak ara mekanizmalar/uzmanlaşmış danışma noktaları
- Denetim ve izleme kapasitesinin kurumsal biçimde güçlendirilmesi (STK-akademi iş birliği dahil)
- Hassas gruplar için (çocuk, kadın, hasta, engelli) süreçte özel usul ve yönlendirme standartları

Politika paketi - kısa vade (0-12 ay):

- Statü ve işlemlere ilişkin 'süreç rehberi' ve çok dilli bilgilendirme setlerinin standartlaştırılması
- Hukuki yardım ve danışmanlık erişiminin güçlendirilmesi; randevu ve başvuru akışlarının sadeleştirilmesi
- Geri Gönderme Merkezlerinde hizmet standartları kontrol listesi ve düzenli denetim takvimi
- Gönüllü geri dönüş danışmanlığı için tek temas noktası ve sosyal destek yönlendirmesi

Politika paketi - orta vade (1-3 yıl):

- Kurumsal iş yükünü azaltacak 'ara mekanizma': ön değerlendirme, yönlendirme ve vaka yönetimi
- İnsan hakları duyarlılığı ve kamu düzeni dengesini koruyan, sahada uygulanabilir standart işletim prosedürleri (SOP)
- Yerel düzeyde koordinasyon: valilik/il göç kurulları ile yerel hizmet birimlerinin işleyişinin netleştirilmesi
- Dijital takip ve izleme: başvuru süreci, karar, itiraz ve yönlendirmelerin tekil dosyada izlenmesi

Politika paketi - uzun vade (3-5+ yıl):

- Statü geçişlerinin (geçici koruma → istisnai/genel vatandaşlık vb.) şeffaf kriter setleri ve kamuya açık ilke çerçevesi

- Geri dönüş süreçlerinde uluslararası iş birliği ve izleme kapasitesinin kurumsallaştırılması
- İdari kapasiteyi artıracak uzmanlaşmış birimler ve sürekli eğitim programları

Uygulama planı (pilot ve yaygınlaştırma):

- Süreç rehberlerinin hazırlanması ve sahada eğitimlerle uygulanması
- GGM'ler için asgari standartlar ve bağımsız izleme raporlaması
- Vaka yönetimi ve yönlendirme sisteminin pilotlanması (yüksek yoğunluklu iller)

Kurumsal koordinasyon (sorumlular ve paydaşlar):

- Göç İdaresi Başkanlığı
- İçişleri Bakanlığı birimleri
- Adalet Bakanlığı
- Barolar / adli yardım
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
- Sağlık Bakanlığı
- Valilikler ve yerel yönetimler
- STK'lar

İzleme-değerlendirme (KPI ve veri altyapısı):

- Başvuru/itiraz süreçlerinde ortalama işlem süresi
- Bilgilendirme ve danışmanlık hizmetine erişim oranı
- GGM denetim raporlarında tespit edilen uygunsuzlukların kapanma oranı
- Hassas gruplar için özel usul uygulama oranı
- Gönüllü geri dönüş danışmanlığı alan kişi sayısı ve izleme çıktıları

Riskler ve azaltım tedbirleri:

- İş yükü artışı → vaka yönetimi ve dijital süreçlerle sadeleştirme
- Algı yönetimi ve dezenformasyon → şeffaf iletişim ve standart bilgilendirme
- Kaynak yetersizliği → önceliklendirme ve yüksek yoğunluklu illerde pilot

Öncelikli Uygulama Planı ve Göstergeler

1) Öncelik (A/B/C): A | Uygulama planı (somut adım): Statü süreçlerinde bilgilendirme ve başvuru izleme ekranlarının standardizasyonu | Başarı göstergesi (KPI): Süreç şeffaflığı; başvuru bekleme süresi ortalaması

2) Öncelik (A/B/C): A | Uygulama planı (somut adım): Hassas gruplar için (çocuk, engelli, hasta) yönlendirme ve özel usul protokolleri | Başarı göstergesi (KPI): Yönlendirme süresi; vaka kapanış oranı

3) Öncelik (A/B/C): B | Uygulama planı (somut adım): Hukuki danışmanlık ve itiraz mekanizmalarına erişimin güçlendirilmesi | Başarı göstergesi (KPI): Danışmanlık erişimi; itirazların karara bağlanma süresi

Ara Sonuç: Ortak Çerçeveye Katkı

Bu masanın çıktıları, statü yönetiminde öngörülebilirlik ve şeffaflığın artırılmasını; geri gönderme süreçlerinde hukukî güvence ve insan onurunu koruyan standartların güçlendirilmesini vurgulamaktadır. Kamu düzeni ve güvenlik ihtiyaçları ile temel hakların dengeli şekilde yönetilmesi için standart iş akışları, dijital dosya yönetimi ve erişilebilir danışmanlık mekanizmaları kritik görülmüştür.

Çerçeve katkısı: Statü-ikâmet-geri gönderme süreçlerinde standartlaşma ve öngörülebilirlik.

Ortak hedef: Dosya süreç sürelerinin kısaltılması, bilgilendirme kalitesinin artırılması, itiraz yollarının erişilebilirliği.

Koordinasyon: GİB, Adalet, barolar ve sivil danışmanlık birimleri arasında yönlendirme protokolü.

Masa 2 masa çıktısı olarak; göçmen statülerinin ve idarî süreçlerin öngörülebilirliğini artıracak standart başvuru-değerlendirme akışları, açık bilgilendirme ve etkin itiraz mekanizmalarının güçlendirilmesi gereği öne çıkmıştır. Geri gönderme işlemlerinde usule uygunluk, tercümanlık/bilgilendirme hizmetleri ve kırılgan gruplar için risk temelli değerlendirme yaklaşımının kurumsallaştırılması önerilmiştir. Kurumsal koordinasyonun (GİB, ilgili bakanlıklar, yerel yönetimler ve sivil toplum) veri paylaşımı ve performans göstergeleri üzerinden izlenmesi, masanın temel uygulama çerçevesi olarak belirlenmiştir. Bu çerçeveyi destekleyen seçili saha tespitleri aşağıda yer almaktadır.

Güvenlik hassasiyetleri ile geri göndermeme ilkesi ve temel hak güvenceleri arasında dengeli, kurallı ve denetlenebilir bir uygulama çerçevesi ihtiyacı öne çıkmıştır.

Fiziki koşullar, denetim ve avukat erişimi başta olmak üzere, geri gönderme merkezlerinde standartların güçlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Uygulamadaki kodlama/işaretleme süreçleri ve bilgiye erişim konularının, hukukî güvenceler ve temel hak standartlarıyla uyumlu biçimde netleştirilmesi gerektiği kaydedilmiştir.

İdari gözetim ile geri gönderme merkezi uygulamalarının ayrıştırılması; alternatif tedbirlerin (adres yükümlülüğü vb.) daha etkin kullanımı gündeme gelmiştir.

Geri gönderme süreçlerinde karar gerekçesi, itiraz yolları ve sürelerin anlaşılabilir ve erişilebilir biçimde işletilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Geçici koruma ve diğer statülerde “öngörülebilirlik” ihtiyacının, bireylerin gelecek planlarını doğrudan etkilediği belirtilmiştir.

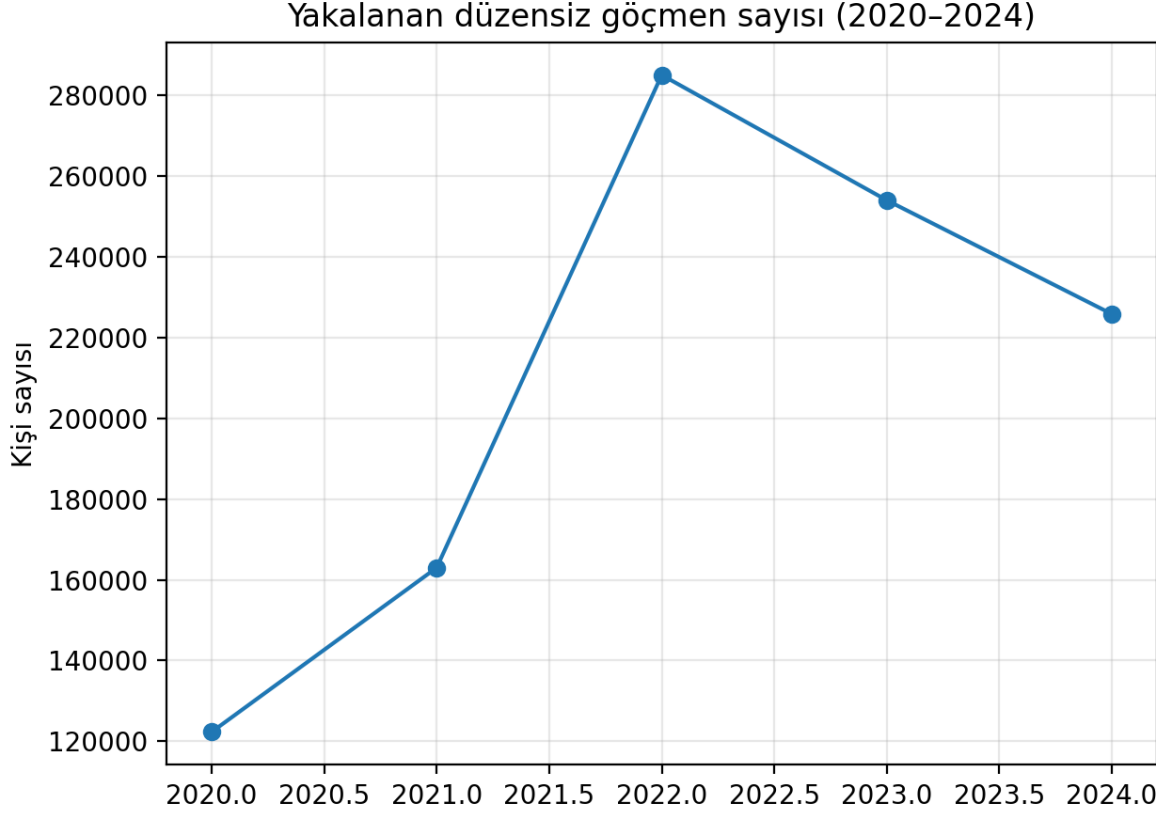
Doğrulanmış Veri ve Görselleştirmeler

Bu bölümde, raporun ana çerçevesini güçlendirmek amacıyla ek doğrulanmış göstergeler özetlenmiştir:

Küresel ölçekte zorla yerinden edilen kişi sayısı 2023 sonunda 117 milyon olarak raporlanmaktadır.

Zorla yerinden edilme ve bölgesel çatışma/istikrarsızlık dinamiklerindeki artış, düzensiz hareketliliği ve Türkiye'nin yakalama/geri gönderme iş yükünü dönemsel olarak yükseltebilen dışsal bir baskı oluşturmaktadır.

Grafik 2. Yakalanan düzensiz göçmen sayısı (son beş yıl)

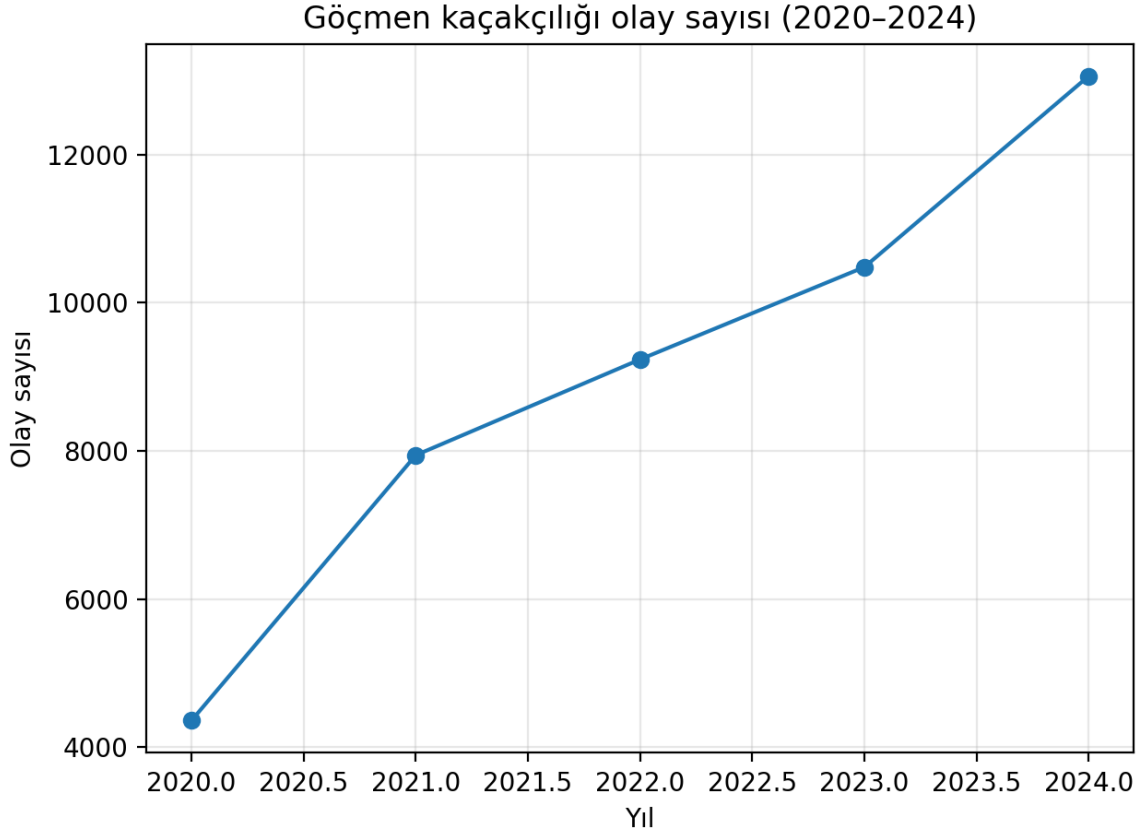

Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, İstatistikler (Yakalanan düzensiz göçmen), ilgili yıllar.

- Yorum (neden-sonuç): 2022 yılında yakalanan düzensiz göçmen sayısındaki artış; pandemi sonrası hareketliliğin yeniden hızlanması, Afganistan kaynaklı yeni dalgaların bölgesel etkisi ve Türkiye'nin düzensiz göçle mücadelede denetim kapasitesini artıran uygulamalarının (saha kontrolü, mobil denetim noktaları vb.) yaygınlaşmasıyla birlikte değerlendirilmelidir. Bu artış, yalnızca 'göç baskısını' değil; tespit ve kayıt kapasitesindeki değişimi de yansıtmaktadır.

Grafik 3. Göçmen kaçakçılığıyla mücadele göstergesi (son beş yıl)

Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, İstatistikler (Göçmen kaçakçılığıyla mücadele göstergeleri), ilgili yıllar.

C) Sınır dışı (deport) gerekçeleri – veri şeffaflığı:

- Sınır dışı kararlarının gerekçelerine (ör. kamu düzeni/kamu güvenliği, vize/ikâmet ihlali, düzensiz giriş-çıkış, suç şüphesi/mahkûmiyet, sahte belge vb.) ilişkin istatistiklerin açık veri formatında düzenli yayımlanmaması, hem kamuoyu denetimini hem de politika iyileştirmesini zorlaştırmaktadır. Raporda bu durum “şeffaflık açığı” olarak değerlendirilmiştir.
- Öneri: Sınır dışı kararlarının gerekçe sınıflandırması (kişisel veriyi içermeyen, anonimleştirilmiş) yıllık istatistik olarak yayımlanmalı; ayrıca itiraz/ yargı süreçleri, geri gönderme merkezinde kalış süreleri ve hassas gruplara (kadın, çocuk, yaşlı, engelli) ilişkin koruyucu tedbir uygulamaları izlenebilir hâle getirilmelidir.

Veri Şeffaflığı ve Hesap Verebilirlik: Asgarî Yayın Standardı (Denetim Kriterleri)

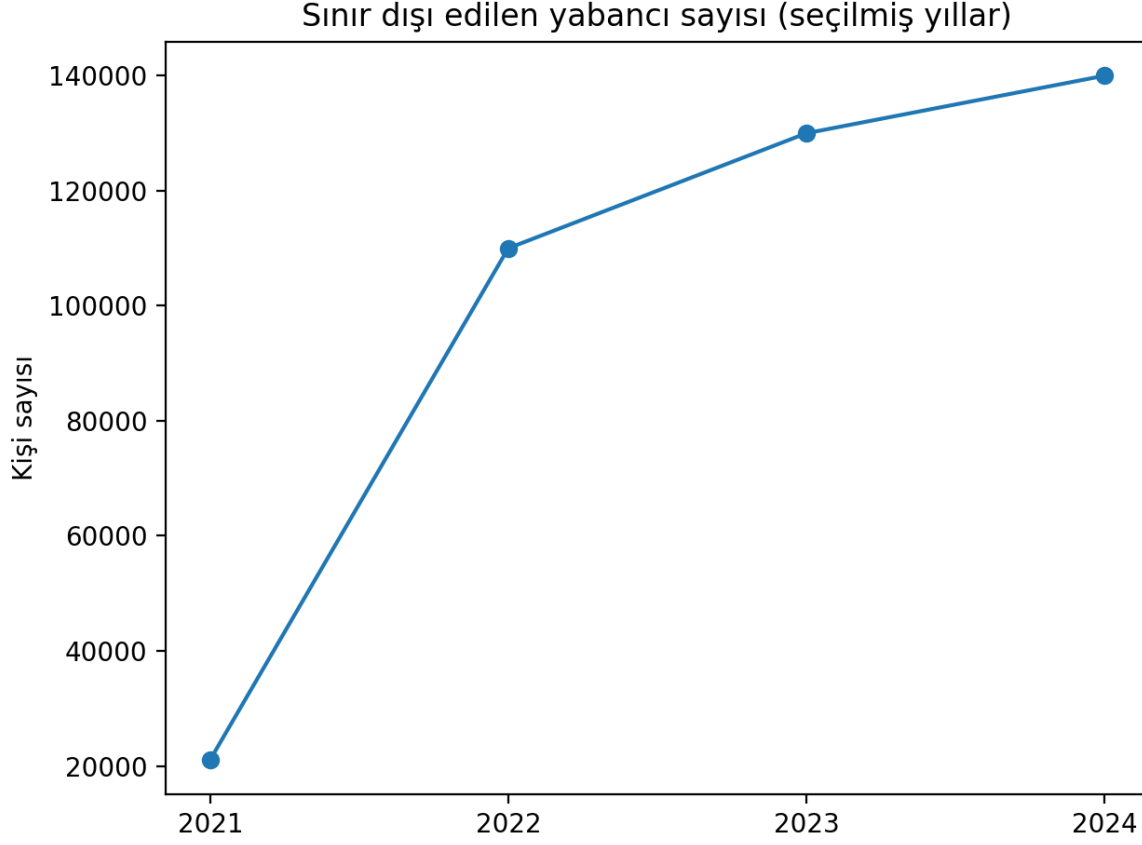
Çalıştay katılımcıları, kamu düzeni ve sınır güvenliği hedefleriyle uyumlu biçimde yürütülen geri gönderme süreçlerinde; hem hukukî güvenceyi hem de idarî etkinliği güçlendirecek şeffaf veri standartlarının, yanlış bilgi alanını daraltacağını ve kurumlara duyulan güveni artıracığını değerlendirmektedir. Aşağıdaki maddeler, yıllık raporlama için asgarî yayın standardı ve aynı zamanda denetim/izleme kriterleri olarak önerilmektedir.

- Tanım birliği: “Yakalanan düzensiz göçmen”, “idarî gözetim”, “sınır dışı”, “geri dönüş”, “gönüllü geri dönüş”, “geri kabul” gibi terimlerin tek bir sözlükte standart tanımlarla yayımlanması.
- Sebep sınıflandırması: Sınır dışı kararlarının gerekçelerinin anonimleştirilmiş ve mevzuatla uyumlu sınıflarda (ikâmet ihlali, belge/sahtecilik, kamu düzeni–güvenlik, suç/mahkûmiyet ilişkili, uluslararası koruma süreci, geri kabul, diğer) yıllık toplamalarının açıklanması.
- Uyruk kırılımı (tam liste): Avrupa ve Rusya dâhil olmak üzere tüm uyrukların yıllık dağılımının (mümkünse tam liste; asgarî olarak ilk 25 + diğer) yayımlanması; böylece eşit muamele tartışmasının ölçülebilir zemine taşınması.
- Yaş–cinsiyet–kırılganlık kırılımı: Çocuk (0–4 / 5–11 / 12–17), kadın, engellilik, refakatsiz çocuk, hamilelik, insan ticareti mağduriyeti şüphesi gibi kırılganlık göstergeleriyle süreç verilerinin yayımlanması (kişisel veri korunarak).
- Süre göstergeleri: Yakalama–kayıt–idarî gözetim başlangıcı–itiraz–karar–sınır dışı/serbest bırakma aşamalarının medyan/ortalama işlem süreleri (il bazında) ve kapasite göstergeleri.
- Hukukî yardım erişimi: Avukata erişim oranı, tercüman/çeviri hizmeti sağlanan dosya oranı, hak bilgilendirmesi ve tebligat göstergeleri.
- İtiraz ve yargısal denetim: İtiraz edilen dosya oranı, yürütmeyi durdurma/iptal kararları, yeniden değerlendirme oranları (anonimleştirilmiş toplamalar).
- Aile bütünlüğü ve çocuk üstün yararı kontrol listesi: Aile birleşmesi etkisi değerlendirilen dosya oranı; çocukların eğitime erişimi ve aile birliğinin korunması açısından alınan tedbirlerin raporlanması.
- Geri dönüş kanalları ayrıştırması: “Sınır dışı”, “gönüllü geri dönüş”, “geri kabul” ve “üçüncü ülkeye yerleştirme” gibi farklı çıkış biçimlerinin ayrı ayrı raporlanması.
- Açık veri formatı ve periyodiklik: Yıllık raporların yanında aylık/çeyreklik özet tabloların açık veri formatında (CSV/Excel) yayımlanması; metodoloji notu ve revizyon geçmişiyle birlikte.

D) Avrupa ve Rusya dâhil kaynak ülkeler – sınırlı görünürlük:

Grafik 4. Sınır dışı edilen göçmen sayısı (2021–2024, açıklanan yıllık toplamlar)

Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, İstatistikler (Deport edilen göçmenler), ilgili yıllar.

- Değerlendirme: Artan sınır dışı kapasitesinin, bireysel değerlendirme, geri gönderme (non-refoulement) ilkesi, adli/idarî denetim ve kırılgan gruplar için ayrı prosedürlerle desteklenmesi gerekir. Vakıf, şeffaflığın (yıllık toplamın yanı sıra hukukî dayanak/ülke/yaş grubu gibi kırılımların) kamuoyuna açık biçimde raporlanmasını, hem insan hakları standartları hem de politika etkinliği açısından zorunlu görmektedir.
- Resmî kamuya açık özet grafiklerde Avrupa ve Rusya kaynaklı düzensiz göç, “Diğer” kategorileri içinde kalabilmekte ve ayrıntılı ülke kırılımı her zaman görünür olmayabilmektedir. Pozitif/negatif ayrımcılık iddialarının sağlıklı değerlendirilebilmesi için, uyruk bazında işlem türü (idarî gözetim, serbest bırakma, geri dönüş, sınır dışı) kırılımlarının anonimleştirilmiş şekilde paylaşılması gereklidir.

Masa 3 – Göç ve İletişim Stratejileri: Medya, Algı ve Kamuoyu

Masa Moderatörü: Prof. Dr. Oğuz Göksu

Bu bölüm, ilgili masada tespit edilen temel sorun alanlarını, politika/uygulama boşluklarını ve kamu kurumlarının mevcut kapasitesiyle uyumlu, ölçeklenebilir çözüm önerilerini özetlemektedir.

Masa 3 – Göç ve İletişim Stratejileri: Medya, Algı ve Kamuoyu Çıktısı

Politika/uygulama boşluğu ve ihtiyaç:

- Gazeteciler ve editoryal ekipler için göç alanında ortak kavram seti ve etik rehber eksikliği
- Hızlı doğrulama ve kriz iletişimi mekanizmalarının sınırlı olması
- Başarı hikayeleri ve olumlu temasın görünürlüğünü artıracak sürdürülebilir içerik modeli

Politika paketi - kısa vade (0-12 ay):

- Medya için 'Göç Haberciliği Etik Rehberi' ve kavram sözlüğü (statüler, terminoloji)
- Doğrulama (fact-check) iş birliği ve hızlı düzeltme protokolleri
- Nefret söylemi ve ayrımcılık içeren içeriklerin raporlanması ve iyi uygulama örneklerinin teşviki

Politika paketi - orta vade (1-3 yıl):

- Kamu kurumları–medya–akademi ortak eğitim programları (habercilik, veri okur-yazarlığı)
- Yerel düzeyde temas artırıcı içerikler: birlikte yaşam pratikleri, belediye hizmetleri, ortak projeler
- Sosyal medya platformlarıyla iş birliği: yanlış bilgi ağlarının erken tespiti

Politika paketi - uzun vade (3-5+ yıl):

- Düzenli 'Uyum ve Kamuoyu İzleme' raporlaması (algı, temas, nefret söylemi göstergeleri)
- Göç iletişiminin kurumsal bir kamu politikası aracı olarak yapılandırılması (kriz önleme, toplumsal dayanıklılık)

Uygulama planı (pilot ve yaygınlaştırma):

- Etik rehber ve kavram setinin hazırlanması; medya kuruluşlarında iç eğitimlerle yaygınlaştırma
- Doğrulama ağı ve hızlı bilgilendirme hattı kurulması
- Kamu spotu ve sosyal kampanya üretimi (kapsayıcı dil, başarı hikayeleri)

Kurumsal koordinasyon (sorumlular ve paydaşlar):

- Kamu kurumları (iletişim birimleri)
- RTÜK ve ilgili düzenleyici/meslek kuruluşları
- Basın kuruluşları
- Akademi
- STK'lar
- Sosyal medya platformları / teknoloji şirketleri

İzleme-değerlendirme (KPI ve veri altyapısı):

- Nefret söylemi içeren içerik tespit ve düzeltme oranı
- Doğrulama mekanizmasına gelen bildirim ve yanıt süresi
- Kapsayıcı içerik üretiminde artış (örnek içerik sayısı, erişim)
- Kamuoyu algı göstergeleri (periyodik anket/izleme)

Riskler ve azaltım tedbirleri:

- Kutuplaşma ve bilgi kirliliği → hızlı doğrulama ve ortak kavram seti
- Güven eksikliği → şeffaf veri paylaşımı ve düzenli bilgilendirme
- Sürdürülebilir içerik üretimi → kurumlar arası iş birliği ve fon mekanizmaları

Öncelikli Uygulama Planı ve Göstergeler

1) Öncelik (A/B/C): A | Uygulama planı (somut adım): Ortak terminoloji ve etik rehber: medya kurumlarıyla paydaş toplantıları | Başarı göstergesi (KPI): Rehber uyum; nefret söylemi şikayetlerinde azalma

2) Öncelik (A/B/C): A | Uygulama planı (somut adım): Dezenformasyonla mücadele ve doğru bilgiye erişim için hızlı teyit mekanizması | Başarı göstergesi (KPI): Teyit süresi; yanlış bilginin yayılımında düşüş

3) Öncelik (A/B/C): B | Uygulama planı (somut adım): Başarı hikayeleri ve uyum iyi örnekleri için sürdürülebilir içerik modeli | Başarı göstergesi (KPI): Düzenli içerik üretimi; kamu algı anketleri

Ara Sonuç: Ortak Çerçeveye Katkı

Bu masanın çıktıları, uyumun yalnızca hizmet sunumu değil aynı zamanda doğru bilgilendirme ve toplumsal iletişim kapasitesi ile sürdürülebilir olduğunu göstermektedir. Medya okuryazarlığı, yanlış bilgiyle mücadele ve yerel düzeyde düzenli bilgilendirme hatları; toplumsal gerilimleri azaltan, güven artırıcı bir 'uyum iletişimi' çerçevesinin temelini oluşturur.

Çerçeve katkısı: Uyum iletişimi, hizmet politikalarının tamamlayıcı bir bileşeni olarak kurumsallaşır.

Ortak hedef: Yanlış bilgi kaynaklı gerilimlerde azalma; güven endekslerinde iyileşme.

Koordinasyon: Kurumsal iletişim birimleri, RTÜK/medya paydaşları ve yerel yönetimler arasında ortak mesaj seti.

Masa 3 masa çıktısı olarak; göç yönetiminde kamu iletişiminin tekil ve tutarlı bir terminolojiye dayandırılması, ötekileştirici dilin önlenmesi ve dezenformasyonla sistematik mücadele edilmesi ihtiyacı vurgulanmıştır. Yerel düzeyde temas artırıcı faaliyetler ile kamuoyuna yönelik bilgilendirici, şeffaf ve düzenli iletişim akışlarının kurulması önerilmiştir. Başarı hikayeleri ve iyi uygulama örneklerinin görünür kılınması; toplumsal barış, sosyal uyum ve kamu hizmetlerine erişim süreçlerini destekleyen temel iletişim çıktısı olarak değerlendirilmiştir. Bu çerçeveyi destekleyen seçili saha tespitleri aşağıda yer almaktadır.

Eleştirel dijital okuryazarlık ve medya okuryazarlığı programlarının eğitim ve hizmet içi eğitim süreçlerine entegrasyonu önerilmiştir.

Kamu kurumları, düzenleyici yapı, meslek örgütleri ve platformlar arasında ortak terminoloji ve yayın rehberi ihtiyacı kaydedilmiştir.

Göçmenlerin içerikte özne olabilmesi ve tecrübe paylaşımı kanallarının artırılması gerektiği değerlendirilmiştir.

Dezenformasyonun hızlı yayılımı nedeniyle doğrulama, düzeltme ve hızlı bildirim mekanizmaları ihtiyacının altı çizilmiştir.

Medya dilinde “kriz/tehdit/yük” çerçevelerinin toplumsal algıyı sertleştirdiği; etik ilke ve özdenetim mekanizmalarının güçlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Doğrulanmış Veri ve Göstergeler

Bu bölümde, raporun ana çerçevesini güçlendirmek amacıyla ek doğrulanmış göstergeler özetlenmiştir:

IOM World Migration Report 2024'ün 'Key migration data at a glance' bölümüne göre 2020 itibarıyla dünyada 281 milyon uluslararası göçmen bulunmaktadır.

Küresel ölçekte göçün büyüklüğü, kamuoyunda yanlış bilgi/dil ile yönetilen tartışmaların toplumsal gerilimi artırma riskini yükseltmektedir; bu nedenle veri temelli iletişim ve medya okuryazarlığı kritik bir kamu politikası aracıdır.

Bu başlık altında; kamuoyunun medya tüketimi, bilgi ekosistemi ve dezenformasyon riskinin göç yönetimine etkisi değerlendirilmiştir. Çalıştay kapsamında, göçmenlere yönelik yanlış bilgilendirme ve kutuplaştırıcı dilin, sosyal uyum kadar ekonomik kırılganlık ve yatırımcı güveni üzerinde de dolaylı maliyetler ürettiği vurgulanmıştır.

Grafik 5. Türkiye’de günlük medya kullanım oranları (RTÜK, 2024)

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması (haber kaynağı/medya kullanım göstergeleri), ilgili yıl.

- Neden-sonuç bağlantısı: Haber tüketiminin büyük ölçüde internet ve televizyon üzerinden gerçekleşmesi, göç konusundaki tartışmanın hızlı biçimde dalgalanmasına yol açmaktadır. Bu yapı; doğrulama mekanizmaları zayıf kaldığında, yanlış bilgi ve abartılı risk anlatılarının kısa sürede “genel kanaat”e dönüşmesine ve politika alanını daraltmasına neden olur. Vakıf açısından kritik olan; bilgi ekosistemini ‘yasak-baskı’ yerine, şeffaf veri, düzenli bilgilendirme, etik yayın ilkeleri ve medya okuryazarlığı ile güçlendirmektir.
- Ekonomik kırılganlık ve yatırımcı güveni: Göç başlığının sürekli “kriz” diliyle ele alınması; sosyal uyum maliyetlerini artırırken, ülke risk algısını da olumsuz etkileyebilir. Doğrudan parasal zarar her zaman ölçülebilir değildir; ancak yatırım ortamında öngörülebilirlik, toplumsal istikrar ve hukukun üstünlüğü algısı; yabancı yatırım kararlarında önemli belirleyicilerdir. Bu nedenle göç iletişimi; ekonomi ve sosyal politika hedefleriyle çelişmeyen, veri temelli ve hak odaklı bir çerçevede yürütülmelidir.
- Resmî istatistikler: TÜİK’in hanehalkı bilişim araştırmaları, internet kullanımı ve çevrimiçi içerik tüketimine ilişkin temel göstergeleri sağlar. Bu göstergeler, yanlış bilgilendirme riski yüksek dijital mecraların yaygınlığını izlemede bir ‘zemin veri’ olarak kullanılabilir.
- Doğrulanmış araştırmalar: Reuters Institute gibi uluslararası karşılaştırmalı çalışmalar, Türkiye’de haber kaynaklarına güven, sosyal medya üzerinden haber tüketimi ve platform bazlı kullanım eğilimleri hakkında karşılaştırmalı ölçümler sunar.

Politika okuması: Göç yönetimi, yalnızca güvenlik/denetim değil; aynı zamanda kamu iletişimi ve toplumsal dayanıklılık meselesidir. Yetersiz şeffaflık, tutarsız söylem ve veri eksikliği; dezenformasyonun ‘kolay yayılabilir’ hâle gelmesine zemin hazırlayarak toplumsal gerilimi artırabilir. Bu gerilim, yatırımcı algısı ve ülke risk primi gibi göstergelerde (dolaylı olarak) kırılganlığı besleyen bir faktöre dönüşebilir.

Masa 4 – Kadın ve Çocuk Özelinde Göçmen Politikaları

Masa Moderatörü: Doç. Dr. Hülya Yiğit Özüdoğru

Bu bölüm, ilgili masada tespit edilen temel sorun alanlarını, politika/uygulama boşluklarını ve kamu kurumlarının mevcut kapasitesiyle uyumlu, ölçeklenebilir çözüm önerilerini özetlemektedir.

Masa 4 – Kadın ve Çocuk Özelinde Göçmen Politikaları Çıktısı

Politika/uygulama boşluğu ve ihtiyaç:

- Okul temelli PSS ve koruma mekanizmalarının her bölgede eşit kapasitede çalışmaması
- Kurumlar arası yönlendirme zincirinin (sağlık-sosyal hizmet-eğitim) net olmaması
- Kadınlara yönelik mesleki eğitim, bakım desteği ve istihdam köprülerinin sınırlı olması
- Çocukların katılım mekanizmalarının (akran destek, çocuk meclisi vb.) yaygın olmaması

Politika paketi - kısa vade (0-12 ay):

- Okullarda rehberlik ve okul içi destek kapasitesinin artırılması; risk taraması ve vaka yönlendirme
- Bilgilendirme ve yönlendirme: ailelerle düzenli iletişim; mevcut destek mekanizmalarının görünürlüğünün artırılması (ör. RİMER benzeri yapılar)
- Sağlık erişimi için tercüman/ara bulucu destekleri ve randevu yönlendirmesi
- Güvenli alanlar ve toplumsal katılım: okul-temelli kulüp/atölye ve akran destek grupları

Politika paketi - orta vade (1-3 yıl):

- Kadınların istihdama katılımı için mesleki eğitim + bakım desteği + işveren eşleştirme paketleri
- Denklik süreçlerinin sadeleştirilmesi ve eğitim sürekliliği için telafi programları
- Aile içi iletişimi güçlendiren ebeveynlik ve psikososyal dayanıklılık programları
- Çocuk katılımı: çocuk meclisleri, spor-kültür faaliyetleri ve yerel toplulukla ortak etkinlikler

Politika paketi - uzun vade (3-5+ yıl):

- Kadın ve çocuk odaklı hizmetlerin il/ilçe düzeyinde entegre sunulduğu tek kapı merkezlerin yaygınlaştırılması
- Koruma ve PSS standartlarının ulusal düzeyde eşitlenmesi ve düzenli kalite denetimi
- Toplumsal uyumu güçlendiren uzun soluklu sosyal yatırım programları (eğitim, sağlık, istihdam, dayanıklılık)

Uygulama planı (pilot ve yaygınlaştırma):

- Okul temelli vaka yönetimi ve yönlendirme protokolü oluşturulması
- Sağlık-sosyal hizmet-eğitim arasında yerel koordinasyon toplantıları (periyodik)
- Kadın istihdamı için pilot mesleki eğitim ve işveren teşvik modeli

Kurumsal koordinasyon (sorumlular ve paydaşlar):

- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
- Millî Eğitim Bakanlığı
- Sağlık Bakanlığı

- Yerel yönetimler
- Göç İdaresi Başkanlığı
- STK'lar ve saha kuruluşları
- İŞKUR

İzleme-değerlendirme (KPI ve veri altyapısı):

- Okul devamsızlık ve terk oranlarındaki değişim
- PSS/vaka yönlendirme sayıları ve sonuçları
- Sağlık hizmetine erişim (randevu, takip) göstergeleri
- Kadınların kayıtlı istihdama geçiş oranı
- Güvenli alan/katılım programlarına katılım

Riskler ve azaltım tedbirleri:

- Dil bariyeri → tercüman/ara bulucu ve görsel-çok dilli bilgilendirme
- Hizmet parçalanması → entegre yönlendirme protokolü
- Toplumsal tepki → yerel temas ve ortak faaliyetlerin artırılması

Öncelikli Uygulama Planı ve Göstergeler

- 1) Öncelik (A/B/C): A | Uygulama planı (somut adım):** Okul temelli koruma ve psiko-sosyal destek (PSS) kapasitesinin güçlendirilmesi | Başarı göstergesi (KPI): Vaka tespit oranı; yönlendirme başarısı
- 2) Öncelik (A/B/C): A | Uygulama planı (somut adım):** Güvenli alanlar ve erken müdahale mekanizmalarının yaygınlaştırılması | Başarı göstergesi (KPI): Güvenli alan sayısı; başvuru yanıt süresi
- 3) Öncelik (A/B/C): B | Uygulama planı (somut adım):** ŞÖNİM/ÇİM bilinirliği ve tercümanlık erişiminin artırılması | Başarı göstergesi (KPI): Bilinirlik anketi; tercüman erişim oranı

Ara Sonuç: Ortak Çerçeveye Katkı

Bu masanın çıktıları, kadın ve çocukların korunması alanında önleyici, erken tespit ve vaka yönetimi temelli bir yaklaşımın yaygınlaştırılmasını önermektedir. Okul, sağlık ve sosyal hizmet hatlarının birlikte çalıştığı çok kurumlu mekanizmalar; çocuk işçiliği, erken yaşta evlilik ve şiddet risklerini azaltmada belirleyici olacaktır.

Çerçeve katkısı: Koruma yaklaşımı önleyici hizmetler ve vaka yönetimi ile bütünleşir.

Ortak hedef: Riskli vakaların erken tespiti, güvenli alan erişimi ve yönlendirme hızında artış.

Koordinasyon: T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Belediyeler, Sivil Toplum Kuruluşları ve Kolluk Kuvvetleri arasında çok disiplinli vaka yönetimi.

Masa 4 masa çıktısı olarak; göçmen kadınlar ve çocuklar için koruma, güvenli alanlar, okul içi psikososyal destek ve yönlendirme mekanizmalarının güçlendirilmesi önceliklendirilmiştir. Hizmetlere erişimde dil/tercümanlık, hukukî danışmanlık, erken müdahale ve vaka yönetimi kapasitesinin artırılması; sömürü, şiddet ve ihmal risklerinin azaltılması açısından kritik görülmüştür. MEB, sağlık birimleri, yerel yönetimler ve sivil toplum arasında standart iş birliği protokolleri ile izleme-değerlendirme sisteminin kurulması, masanın temel çıktılarından. Bu çerçeveyi destekleyen seçili saha tespitleri aşağıda yer almaktadır.

- Yerel düzeyde sosyal hizmet, sağlık ve eğitim hatlarının koordinasyonunu güçlendirecek protokollerin gerekliliği not edilmiştir.
- Okul temelli erken tespit ve hızlı yönlendirme; güvenli alan erişimi ve çok kurumlu vaka yönetimi ihtiyacının altı çizilmiştir.
- Şiddet/istismar risklerine karşı Çocuk İzlem Merkezleri ve sosyal hizmet hatlarının erişilebilirliğinin artırılması gerektiği vurgulanmıştır.
- Gebelik takibi, üreme sağlığı, aşılar ve ruh sağlığı hizmetlerinde dil ve statü kaynaklı bariyerlerin devam ettiği belirtilmiştir.
- Kız çocuklarının okullaşma ve devamlılık risklerinin; erken evlilik, çocuk işçiliği ve ev içi sorumluluklarla birlikte ele alınması gerektiği değerlendirilmiştir.

Doğrulanmış Veri ve Politika Çerçevesi

Bu bölümde, raporun ana çerçevesini güçlendirmek amacıyla ek doğrulanmış göstergeler özetlenmiştir:

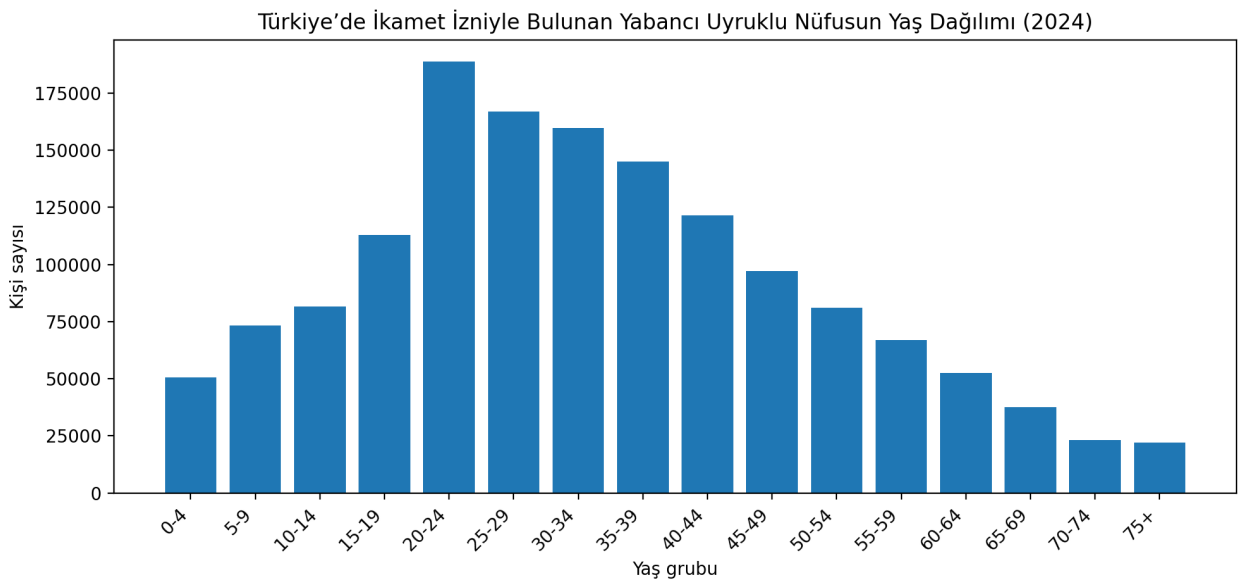
- Aynı bölümde uluslararası çocuk göçmen sayısı 28 milyon olarak verilmektedir.
- Çocuk göçmenlerin büyüklüğü, özellikle koruma, eğitim, sağlık ve aile birliği alanlarında çocuk merkezli politika setlerinin güçlendirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Bu bölüm, kadın ve çocukların korunması yaklaşımına hassasiyetle hazırlanmıştır. Amaç; bireyleri hedef göstermek değil, süreç tasarımıındaki risk alanlarını görünür kılmaktır.

- Veri çerçevesi: Göç İdaresi Başkanlığı'nın geçici koruma ve düzensiz göç istatistikleri; ayrıca uluslararası kuruluşların (UNHCR/UNICEF/IOM gibi) saha raporları, kadın ve çocukların demografik kırılımları ile ihtiyaç alanlarına ilişkin doğrulanmış göstergeler sunabilmektedir.

Türkiye'de ikamet izniyle bulunan göçmen nüfusun yaş yapısı, çocuk ve genç nüfusun hizmetlere erişimi ile aile temelli sosyal politikaların tasarımı açısından temel bir göstergedir.

Grafik 6. Gönüllü geri dönüşte yaş grubu dağılımı (Göç İdaresi açıklanan demografik dağılım örneği)

Kaynak: TÜİK, "Yabancı nüfusun cinsiyete ve ilk ikamet yılına göre dağılımı" (2024 tablosu; dosya: İkametli göçmen yaşa göre).

- Hukukî çerçeve okuması: Aile bütünlüğünün korunması, çocuğun üstün yararı ve kadınlara duyarlı koruma yaklaşımı; sınır dışı/geri gönderme uygulamalarında karar alma ve uygulama süreçlerinin temel referanslarıdır. Uygulama hataları; aile birleşmelerini zedeleyerek hem bireysel düzeyde travma riski hem de toplumsal uyum maliyeti doğurabilir.

- Politika önerisi: Hassas gruplar için (kadın, çocuk, refakatsiz çocuk, engelli, yaşlı) idarî gözetim/geri gönderme süreçlerinde standart risk değerlendirmesi, sosyal hizmet bağlantısı ve izleme mekanizması güçlendirilmeli; aile birleşmesi kararlarında öngörülebilirlik ve şeffaflık artırılmalıdır.

- Çocuk (0–5 yaş) odağı: En erken çocukluk döneminde (0–5) sağlık taraması, aşı takvimi, beslenme ve psiko-sosyal destek ihtiyaçları hızla büyümektedir. Bu yaş grubunun geri gönderme merkezleri dâhil tüm temas noktalarında çocuk-dostu alan, hijyen standardı, oyun/öğrenme materyali ve refakatçi düzeni gibi asgarî koşullarla korunması gerektiği vurgulanmıştır.

- Merkez koşulları ve süreç riski: Uygulamada en kritik kırılganlık alanları; sağlık hizmetlerine kesintisiz erişim, dil bariyerinin yönetimi (tercüman), kadın/çocuklar için mahremiyet ve güvenlik düzenlemeleri, aile birleştirme süreçlerinin etkinliği ve idarî işlemlerin öngörülebilirliği. Vakıf, bu alanlarda bağımsız izleme, düzenli raporlama ve şikâyet mekanizmalarının güçlendirilmesini öncelikli görür.

- Politika tutarlılığı: 2025'in "Aile Yılı" yaklaşımıyla uyumlu biçimde, göçmen ailelerin parçalanmasını önleyen; aile bütünlüğünü koruyan; kadın ve çocukların yüksek yararını önceleyen karar süreçlerinin standartlaştırılması önerilir. Bu yaklaşım, hem insan hakları standartları hem de toplumsal uyum hedefleri açısından stratejik bir gerekliliktir.

- Aile birliği ve ikâmet süreleri: Göç İdaresi Başkanlığı, aile ikâmet izninin her defasında en fazla üç yıla kadar düzenlenebildiğini ve sürenin destekleyicinin ikâmet süresini aşamayacağını belirtmektedir. Buna karşılık Türkiye'de doğan yabancı çocuk, doğum belgesi ile 180 güne kadar kalış hakkına sahip olup bu süre içinde ikâmet izni başvurusu yapılması gerekmektedir. Bu "süre asimetrisi" ve başvuru takvimindeki idarî belirsizlik; aile birleşimi süreçlerinde kayıt/başvuru gecikmeleri, hizmetlere erişimde kesinti ve aile bütünlüğü üzerinde dolaylı risk alanları üretebilmektedir. Uygulamada, çocuk ve ebeveyn izin sürelerinin aynı dosya üzerinden, tekil iş akışıyla ve standart rehberlerle uyumlu şekilde yönetilmesi önerilmektedir.

- Süreç güvenceleri ve hukukî yardım: Geri gönderme merkezlerinde avukata erişim ve tercüme desteği konusunda kamu denetim raporlarında altyapının (avukat görüşme odaları, baro tercüme hattı gibi) bulunduğu örnekler yer almakla birlikte; bazı baro ve sivil izleme raporları avukata erişimde gecikme, bilgilendirme eksikliği ve uygulama farklılıklarına işaret etmektedir. Bu nedenle barolarla kurumsal protokoller, adli yardım/avukat erişimi için 7/24 erişilebilir mekanizmalar, standart bilgilendirme formları, tercüman havuzu ve izlenebilir görüşme süreçleriyle "aile bütünlüğü" ilkesini güçlendiren kurumsal bir güvence çerçevesi önerilmektedir.

Masa 5 – İş Gücü, İstihdam ve Çalışma Hayatı

Masa Moderatörü: Doç. Dr. Kürşat Tutar

Bu bölüm, ilgili masada tespit edilen temel sorun alanlarını, politika/uygulama boşluklarını ve kamu kurumlarının mevcut kapasitesiyle uyumlu, ölçeklenebilir çözüm önerilerini özetlemektedir.

Masa 5 – İş Gücü, İstihdam ve Çalışma Hayatı Çıktısı**Politika/uygulama boşluğu ve ihtiyaç:**

- Göçmen meslek haritası ve beceri envanterinin kurumsal düzeyde standartlaşmaması
- Kademeli çalışma izni ve sektör bazlı muafiyet/kolaylaştırma çerçevesinin net olmaması
- Kayıt dışılıkla mücadelede teşvik-denetim dengesinin güçlendirilmesi ihtiyacı
- Mikro işletme, kooperatif ve sosyal girişim modellerinin yaygınlaştırılmasına dönük finansman ihtiyacı

Politika paketi - kısa vade (0-12 ay):

- Göçmen meslek haritası ve beceri envanteri çıkarılması (dijital kayıt)
- Çalışma izinlerinde kademeli yaklaşım (1-2-3-5 yıl) ve süreçlerin sadeleştirilmesi
- Denklik ve belgelendirme için hızlandırılmış değerlendirme ve köprü programları
- Kayıtlı istihdamı artıracak teşvikler; işveren danışmanlığı ve saha denetim planı

Politika paketi - orta vade (1-3 yıl):

- Belediyelerin aktif takip ve entegrasyon sürecine dahil edilmesi; yerel istihdam köprüleri
- STK'lar, ticaret odaları ve meslek kuruluşlarının kurumsal katılımı (eşleştirme, eğitim, rehberlik)
- Mikro işletmelere teşvik ve kredi; kooperatif ve sosyal girişim modellerinin geliştirilmesi
- Yabancı öğrenciler ve gençler için eğitim-iş dengesi sağlayan kontrollü çalışma modelleri

Politika paketi - uzun vade (3-5+ yıl):

- Sektör bazlı stratejik iş gücü planlaması: tarım, inşaat, tekstil, hizmetler ve yükselen sektörlerde sürdürülebilir insan kaynağı
- Kayıt dışılığın kalıcı azaltımı için bütüncül paket (teşvik, denetim, eğitim, sosyal güvenlik erişimi)
- Vatandaşlığa geçiş/kalıcı statü süreçlerinde şeffaf ve standardize çerçeve ile toplumsal uyumu güçlendiren yol haritası

Uygulama planı (pilot ve yaygınlaştırma):

- İşgücü ve beceri envanteri için tekil dijital sistem ve düzenli güncelleme
- İşveren bilgilendirme ve danışmanlık hatları; sektör toplantıları
- Kooperatif/sosyal girişim pilotları ve ölçümler

Kurumsal koordinasyon (sorumlular ve paydaşlar):

- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

- İŞKUR
- Göç İdaresi Başkanlığı
- Ticaret odaları / meslek kuruluşları
- Yerel yönetimler
- STK'lar
- Millî Eğitim Bakanlığı / MYK
- Hazine ve finansman kuruluşları

İzleme-değerlendirme (KPI ve veri altyapısı):

- Çalışma izni verilen kişi sayısı ve izin yenileme oranı
- Kayıt dışı çalışma oranındaki değişim (sektör bazlı)
- Denklik/belgelendirme süresi ve tamamlanma oranı
- Göçmen girişimcilik ve kooperatif sayısı; istihdam etkisi
- Sektörlerde iş gücü açığı göstergeleri (tekstil, tarım, hizmet vb.)

Riskler ve azaltım tedbirleri:

- Kayıt dışılığın sürmesi → teşvik + denetim dengesi ve farkındalık
- Toplumsal tepki → şeffaf veri, yerel iletişim ve istihdamın kayıtlılaştırılması
- Sektörel dalgalanmalar → esnek kademeli izin ve beceri uyum programları

Öncelikli Uygulama Planı ve Göstergeler

1) Öncelik (A/B/C): A | Uygulama planı (somut adım): Beceri envanteri ve meslek haritası; denklik/belgelendirme süreçlerinin hızlandırılması | Başarı göstergesi (KPI): Denklik süresi; kayıtlı istihdam artışı

2) Öncelik (A/B/C): A | Uygulama planı (somut adım): Kademeli çalışma izni sistemi ve işveren bilgilendirme programı | Başarı göstergesi (KPI): Kayıt dışı oranında düşüş; izin süreci tamamlanma oranı

3) Öncelik (A/B/C): B | Uygulama planı (somut adım): Yerel iş gücü piyasası ile eşleştirme ve mesleki eğitim finansmanı | Başarı göstergesi (KPI): Eşleştirme sayısı; kurs tamamlama oranı

Ara Sonuç: Ortak Çerçeveye Katkı

Bu masanın çıktıları, uyumun ekonomik boyutunda kayıtlı istihdamın artırılması, beceri-iş eşleştirmesi ve işverenlerin uyum kapasitesinin güçlendirilmesini öne çıkarmaktadır. Kademeli çalışma izni, denklik ve belgelendirme süreçlerinin hızlandırılması ile yerel ekonomide üretkenlik artışı ve sosyal uyum birlikte desteklenebilir.

Çerçeve katkısı: İş gücü uyumu, kayıtlı ekonomi ve sosyal güvenlik hedefleriyle birlikte kurgulanır.

Ortak hedef: Kayıt dışı istihdamda azalma; meslekî eğitim ve denklik süreçlerinde hızlanma.

Koordinasyon: ÇSGB-İŞKUR-GİB-TOBB/oda ve birlikler arasında sektör bazlı programlar.

Masa 5 masa çıktısı olarak; kayıtlı istihdamın artırılması ve işgücü piyasasına uyumun beceri eşleştirme, denklik ve meslekî yönlendirme mekanizmalarıyla desteklenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Kademeli çalışma izni, işveren teşvikleri ve iş sağlığı-güvenliği standartlarının güçlendirilmesi; kayıt dışı istihdam ve emek sömürüsü risklerini azaltacak temel araçlar olarak değerlendirilmiştir. İŞKUR, ilgili bakanlıklar, yerel yönetimler ve özel sektör iş birliğiyle meslekî eğitim/staj/çıraklık programlarının yaygınlaştırılması ve düzenli etki ölçümü yapılması masanın ana çıktısıdır. Bu çerçeveyi destekleyen seçili saha tespitleri aşağıda yer almaktadır.

Toplumda “iş alma” algısını dengelemek için veriye dayalı iletişim ve düzenli raporlama ihtiyacı not edilmiştir.

Göçmen girişimciliğinin görünür kılınması ve kayıtlı ekonomi/yerel kalkınma boyutuyla birlikte ele alınması gerektiği kaydedilmiştir.

Sektörel işgücü ihtiyacı ile beceri eşleştirmesinin güçlendirilmesi (İŞKUR, meslek odaları, sendikalar) öne çıkmıştır.

Çalışma izni süreçlerinin işveren/çalışan açısından maliyet ve zaman algısı nedeniyle sınırlı kaldığı; bilgilendirme ve süreç sadeleştirme ihtiyacı vurgulanmıştır.

Kayıt dışı ve güvencesiz istihdamın çalışma barışı ve kamu maliyesi açısından risk ürettiği; kayıtlı istihdam geçişinin teşvik edilmesi gerektiği belirtilmiştir.

5. Uygulama Yol Haritası

Önerilerin hayata geçirilmesi için raporun standart metotyle uyumlu, kademeli ve ölçülebilir bir uygulama yol haritası öngörülmektedir.

Doğrulanmış Veri ve Görselleştirmeler

Bu bölümde, raporun ana çerçevesini güçlendirmek amacıyla ek doğrulanmış göstergeler özetlenmiştir:

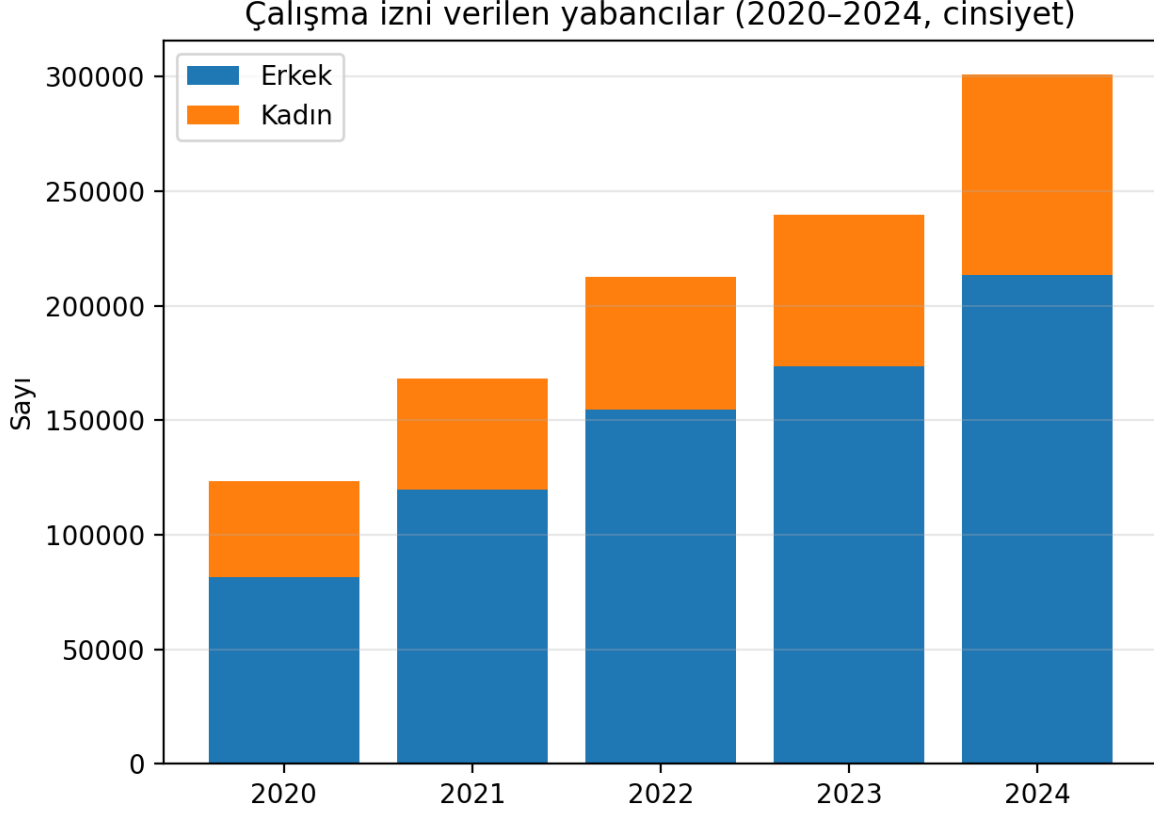
Raporda uluslararası göçmen işçi sayısı 169 milyon olarak sunulmaktadır.

Resmî kayıtlara geçen küresel işçi dövizleri (remittances) 2022’de 831 milyar ABD doları düzeyindedir.

Bu küresel göstergeler, göçmen emeğinin kayıtlı istihdama erişiminin kolaylaştırılmasının hem bireysel refah hem de makroekonomik istikrar açısından stratejik bir alan olduğunu göstermektedir.

Grafik 7. Çalışma izni verilen göçmen sayısı (son beş yıl, cinsiyet)

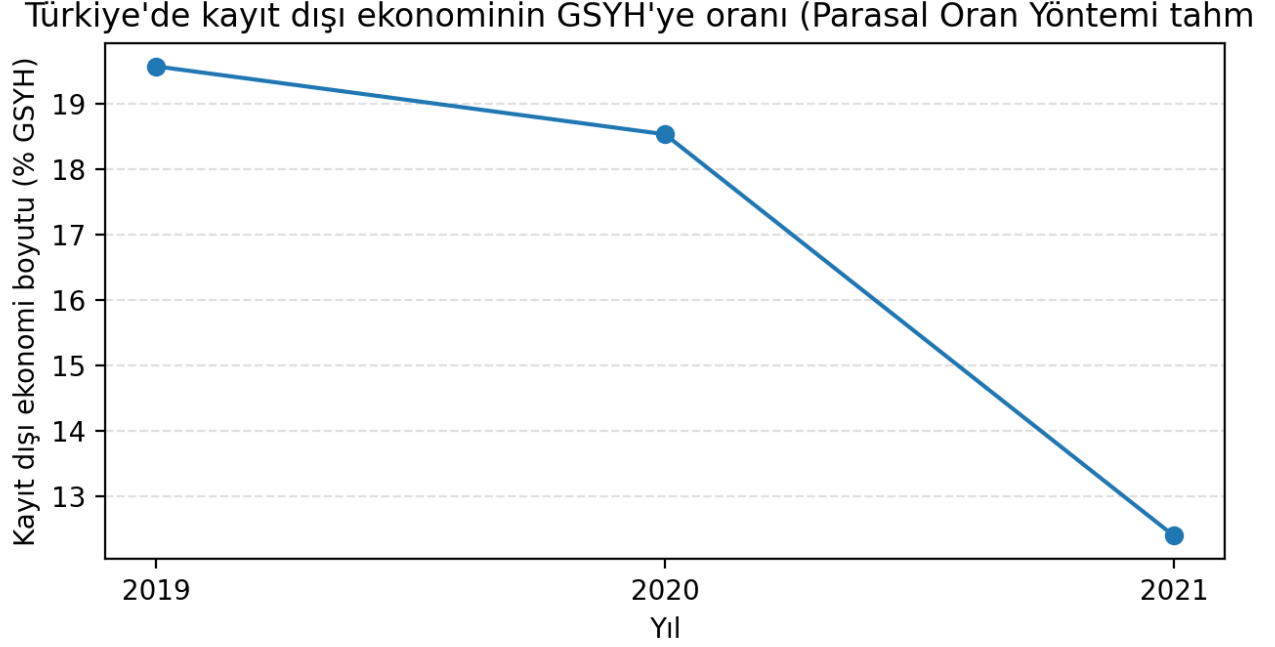
Kaynak: T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı / Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü, Uluslararası İşgücü İstatistikleri, ilgili yıllar.

B) Kayıt dışılık ve ekonomik etki – ölçüm yaklaşımı:

- Kayıt dışılığın temel sürükleyicileri; yabancılar için çalışma izni süreçlerinin zaman ve maliyet yükü, belge/uygunluk şartlarının parçalı yürütülmesi, kısa süreli ve mevsimsel işlerde kayıtlı istihdam maliyetinin yüksek algılanması ve bilgi/dil bariyerleri nedeniyle düzenli statüye geçişte yaşanan güçlüklerdir. Bu nedenle kayıt dışılığın ‘ana nedeni’ çoğu vakada çalışma iznine erişimdeki zorluklar ve süreç maliyetleridir.

- Ekonomik etki; kayıt dışı istihdamın vergi ve prim kaybı yaratmasının ötesinde, verimlilik ve resmî ekonomi göstergelerinde (GSYH ölçümü dâhil) eksik beyan riskini artırmasıdır. Türkiye için parasal oran yöntemiyle yapılan bir akademik çalışmada kayıt dışı ekonominin GSYH’ye oranı; 2019’da %19,58, 2020’de %18,54 ve 2021’de %12,39 olarak tahmin edilmiştir. Bu eğilim, kayıt dışılığın makro göstergeler ve kamu mali dengesi üzerindeki önemini ortaya koymaktadır.

Grafik 8. Türkiye’de kayıt dışı ekonominin GSYH’ye oranı (2019–2021, parasal oran yöntemi tahmini)

Kaynak: Bilen (2023), Parasal Oran Yöntemine göre Türkiye’de kayıt dışı ekonomi tahminleri.

Yorum: Kayıt dışılık ile mücadelede; çalışma izni süreçlerinin sadeleştirilmesi, dijitalleşme, harç/ücret yükünün makul seviyeye çekilmesi ve teşvik-denetim dengesinin kurulması birlikte ele alındığında hem kayıtlı istihdam artışı hem de kamu mali sürdürülebilirliği açısından en yüksek etki beklenir.

0–6 Ay:

Ortak medya terminolojisi ve etik rehberlerin hazırlanması için paydaş toplantılarının gerçekleştirilmesi.

Tek kapı danışma merkezleri ile okul temelli dil ve psikososyal destek bileşenlerine yönelik pilot uygulamaların başlatılması.

6–24 Ay:

Ulusal Sosyal Uyum ve Entegrasyon Çerçevesi ile İkinci Kuşak Uyum Strateji Belgesi’nin hazırlanması ve performans göstergelerinin belirlenmesi.

Çalışma izinlerinde kademeli sisteme geçilmesi, beceri envanterinin tamamlanması ve Göç ve Medya Gözlemevi’nin faaliyete geçirilmesi.

2–5 Yıl:

Kurumsal koordinasyon ve etki değerlendirme mekanizmalarının kalıcı hale getirilmesi ve iyi uygulamaların ülke genelinde yaygınlaştırılması.

6. Sonuç ve Değerlendirme

Bu rapor, Göç ve Diaspora Vakfı tarafından düzenlenen “Göç ve Uyum Politikalarında Yeni Yaklaşımlar Çalıştayı” kapsamında beş masadan derlenen çıktılar; Türkiye Cumhuriyeti’nin göç yönetimindeki kurumsal birikimi, kamu düzeni ve sosyal uyum hedefleriyle uyumlu; aynı zamanda insan haklarına dayalı ve veri temelli bir çerçevede bütünleştirilmiş sunumudur. Çalıştay, “uyum”un yalnızca kısa vadeli hizmet erişimi değil; dil, eğitim, istihdam, sosyal kabul, hukukî güvence ve yerel yönetim boyutlarını birlikte içeren bir sosyal politika alanı olduğunu teyit etmektedir.

Masalarda ortaya çıkan ortak tespit, uyum politikalarının sürdürülebilirliğinin; (i) öngörülebilir statü ve ikâmet süreçleri, (ii) yerel düzeyde kapasite ve koordinasyon, (iii) kayıtlı istihdama geçişi kolaylaştıran işgücü politikaları ve (iv) toplumsal iletişim/algı yönetimi bileşenlerinin birlikte çalışmasına bağlı olduğudur. Bu bileşenlerden herhangi birindeki zayıflık, diğer alanlarda yapılan yatırımların etkisini sınırlamakta; hizmetlere erişim, sosyal gerilim ve ekonomik kırılganlıklar üzerinden risk üretmektedir.

Birinci masanın bulguları, Türkiye’de doğmuş ve/veya uzun süreli eğitim-yaşam deneyimi edinmiş yabancı uyruklu bireyler ile ailelerinin yurt dışına yönelmesinin (“ikincil göç eğilimi”) çok etkenli bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır. Ekonomik dalgalanmalar, dil bariyeri, sosyal kabul ve uzun vadeli öngörülebilirlik arayışı bu eğilimi güçlendirmektedir. Bu nedenle, gençler ve aileler özelinde dil-eğitim-istihdam göstergelerini izleyen; göç niyeti ve göç kararını erken yakalayabilen bir izleme yaklaşımı (TÜKAM’ın bilgi üretimi ve politika notlarıyla desteklenecek şekilde) stratejik önem taşımaktadır.

İkinci masanın bulguları, düzensiz göç yönetiminde etkinliğin; yalnızca yakalama ve geri gönderme kapasitesiyle değil, süreç güvenceleri, bilgilendirme, tercüme ve hukukî yardım erişimi ile birlikte değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Mevzuat ve uygulama tutarlılığının güçlendirilmesi, geri gönderme süreçlerine ilişkin sınıflandırılmış açık veri üretimi ve düzenli kamuoyu bilgilendirmesi; hem kurumsal güveni artıracak hem de yanlış bilginin yayılımını azaltacaktır.

Üçüncü masada öne çıkan çerçeve, göç alanında dezenformasyon ve nefret söyleminin; yalnızca toplumsal barışa değil, ekonomik istikrara ve yatırımcı güvenine de dolaylı maliyetler ürettiği yönündedir. Doğrulanmış, düzenli ve anlaşılır kamu iletişimi; yerel düzeyde kriz iletişimi kapasitesi ve medya okuryazarlığı uygulamalarıyla birlikte ele alındığında, sosyal gerilimleri düşüren bir “koruyucu politika” işlevi görmektedir.

Dördüncü masanın çıktıları, kadınlar ve çocuklar için koruma hizmetlerinin (sağlık, psiko-sosyal destek, güvenli alan, erken tespit ve vaka yönetimi) uyum politikasının merkezinde konumlanması gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca aile bütünlüğünü doğrudan etkileyen idarî süreçler (ebeveyn ve çocuk ikâmet izinlerinin süre/takvim uyumu, aile birleşimi başvurularında koordinasyon) özel bir risk alanı olarak görünürleşmiştir. 2025’in “Aile Yılı” yaklaşımıyla uyumlu biçimde, çocukların yüksek yararını esas alan ve aileyi parçalanma riskinden koruyan standart iş akışları oluşturulması önemlidir.

Kadın ve çocuk alanında ortaya çıkan bir diğer kritik başlık, geri gönderme merkezlerinde süreç güvencelerinin (bilgilendirme, tercüme, avukata erişim, hassas gruplar için özel prosedürler) standardizasyonudur. Denetim raporlarında görülen altyapı imkânlarının tüm merkezlerde aynı düzeyde işletilmesi; barolar ve ilgili kurumlarla güçlü protokoller, izlenebilir görüşme süreçleri ve sürekli hukukî yardım mekanizmalarıyla desteklenmelidir. Bu yaklaşım, hem insan haklarına dayalı yönetimi güçlendirecek hem de idarî süreçlerin hatasız işlemesine katkı sağlayacaktır.

Beşinci masanın bulguları; kayıt dışı istihdamın temel nedenlerinden biri olan çalışma izni süreçlerindeki işveren bazlı denetim eksikliği, işverenlerin sürece dâhil edilmesindeki zorluk ve eksiklikler, geçici koruma dışındaki göçmenlerin çalışma izinlerindeki maliyet ve zorluklar olduğuna işaret etmektedir. Çalışma izinlerinin erişilebilirliği ve öngörülebilirliği artırılmadan kayıt dışılığı azaltmak güçleşmektedir. Kayıt dışılığın vergi kaybı, haksız rekabet ve sosyal güvenlik açığı üzerinden makroekonomik maliyetler ürettiği dikkate alındığında; kademeli izin modelleri, sektör-odaklı pilotlar ve işveren teşvikleriyle kayıtlı istihdama geçişin hızlandırılması öncelikli bir politika alanıdır.

Bu çalıştayın ortak önerisi, uyum ve göç yönetiminin “veri-politika-uygulama” döngüsüyle ele alınmasıdır. TÜİK ve Göç İdaresi verilerinin düzenli biçimde bir araya getirildiği; yerel hizmet kapasitesi, risk göstergeleri ve çıktı KPI'larının tanımlandığı bir izleme çerçevesi; TÜKAM'ın analitik üretimiyle beslenerek politika yapıcıların karar süreçlerine sistematik katkı sunabilir.

Sonuç olarak rapor; masalardan derlenen çıktıları, kamu düzeni ve sosyal bütünlük hedefleriyle uyumlu; insan hakları ve kamu hizmeti kapasitesini birlikte güçlendiren bir yaklaşım içinde toplamaktadır. Önerilen çerçevenin sahada etkili olabilmesi için pilot uygulamalar, yerel düzeyde koordinasyon, düzenli raporlama ve geri bildirim mekanizmaları kritik önemdedir.

Göç ve Diaspora Vakfı, çalıştayda üretilen politika önerilerinin; ilgili kamu kurumları, yerel yönetimler, akademi ve sivil toplumun katılımıyla olgunlaştırılmasına ve uygulanabilir pilot modeller geliştirilmesine katkı sunmaya devam edecektir.

Katkı Sağlayanlar

Abdüsselam Teklimakan	Doğu Türkistan Maarif ve Dayanışma Der.	Kübra Güneş	Aile ve Sosyal hizmetler Bakanlığı
Abeer Hilmi Sid	Araştırmacı	Lama Jesry	Diaspora Temsilcisi
Aisha Rakan	Filistin Diasporası	Mehmet Sabit Göktaş	Göç ve Diaspora Vakfı
Ali Fuat Karaman	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Melikenur Öztürk	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
Aloa Elaskıyğlu	Araştırmacı	Merve Polat	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
Ammar Yağcı	Göç ve Diaspora Vakfı	Mir Kamil Kaşgarlı	TRT Uygurca
Arş. Gör. Dr. Büşra Sönmez	Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Mohamad Samir Jasri	Ülfed Suriye Topluluğu
Arş. Gör. Dr. Damla Taşkın	Ankara Bilim Üniversitesi	Mohamed Toubalgeh	Suriyeli Derneği
Arş. Gör. Kerem Tarık Şahiner	İstanbul Üniversitesi	Mona Mohammed İsmail	Araştırmacı
Asiye Bekarca Şen	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Muhammed Faith Çoşgun	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi/Raportör
Av. Derya Oruç Sezgin	Uluslararası Mülteci Hakları Derneği	Muhammed Hamza Ataman	Uluslararası Mülteci Hakları Derneği
Av. Ertuğrul Aybar	Uluslararası Mülteci Hakları Derneği	Muhammet Ali Özoğul	Göç ve Diaspora Vakfı
Av. İrem Geçmez	Uluslararası Mülteci Hakları Derneği	Murat Şahin	Göç ve Diaspora Vakfı
Ayşe Kadioğlu	Göç ve Diaspora Vakfı	Mustafa Karadaş	Göç Araştırmaları Merkezi
Ayşe Müzeyyen Taşçı	Göç ve Diaspora Vakfı	Nazım Yıldız	Asma Köprü Ulusl. Öğrenci Derneği
Aziz Oğuzhan Karaman	Ankara Mazlumder	Nevin Gökçe	Göç ve Diaspora Vakfı
Barış Toprak Şahin	Göç ve Diaspora Vakfı	Ola Karakurt	Diaspora Temsilcisi
Busenaz Tonbaklar Çekemoğlu	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Osman Yurt	Ankara Mazlumder Şube Başkanı
Büşra Altın Cenik	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Ouram Bechari	Göç ve Diaspora Vakfı
Büşra Yalçın	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Öğr. Gör. Nihal Kocağa	Sakarya Üniversitesi
Daad Ghorsi	TV Net	Ömer Özkizilcik	Umran Stratejik Araştırmalar Merkezi
Doç. Dr. Ali Sami Merdan	Çankırı Üniversitesi	Prof. Dr. Bilal Sanbur	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Doç. Dr. Hülya Yağız Özudoğru	Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Prof. Dr. Emir Kaya	Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
Doç. Dr. Kürşat Tutar	Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Prof. Dr. Ensar Nişancı	Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi
Doç. Dr. Levent Ersin Orallı	Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Prof. Dr. Erdal Aksoy	Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Dr. Besim Şeref	İş İnsanı	Prof. Dr. Hacı Mustafa Eravcı	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Dr. Bülent Atasever	Ankara Bilim Üniversitesi	Prof. Dr. Hamza Burak Eryiğit	Marmara Üniversitesi
Dr. Esmâ Karadağ	Hacettepe Üniversitesi	Prof. Dr. İsmail Barış	Üsküdar Üniversitesi
Dr. Muhammed İbrahimoglu	İbn Haldun Üniversitesi	Prof. Dr. Oğuz Göksu	Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Eman Elrafaci	Araştırmacı	Prof. Dr. Tarkan Oktay	Medeniyet Üniversitesi
Erdal Şimşek	Milad Gazetesi	Rafet Hallaç	Raportör
Fatmanur Zehra Toprak	Göç İdaresi Başkanlığı	Rıfat Karaduman	Göç İdaresi Başkanlığı
Gül Nihal Özkan	Eğitimci Yazar	Sümeyye Altun	Yeryüzü Çocukları Derneği
Halil İbrahim Gümüş	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Tuğba Kaya	Ahi Evren Üniversitesi/Raportör
Halit Savaoğlu	Suriye Diasporası	Doğukan Yağız	Cum. Bşk. İletişim Bşk./Uzman
Hüseyin Tunahan Aygün	Raportör	Yekba Ahmet Duruk	Cadde Tv
İlknur Tekin	Göç ve Diaspora vakfı	Yunus Kerem Kaya	Raportör
İlyas Aksoy	Uluslararası Sivil Toplum Federasyonu	Zehra Ersoy	Göç ve Diaspora Vakfı
İsmail Mansur Özdemir	Anfıdap Sözcüsü	Zeynep Kadayıfçı	Araştırmacı
Kardelen Abanlı	Raportör		

KAYNAKÇA

- Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı (GİB/DGMM) – Düzensiz Göç İstatistikleri (yakalanan düzensiz göçmen sayıları ve uyruk kırılımı): <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler>
- Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı (GİB/DGMM) – İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Göçmen Kaçakçılığı İstatistikleri: <https://www.goc.gov.tr/insan-ticaretiyle-mucadele-ve-gocmen-kacakligi>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) – Uluslararası Göç İstatistikleri 2024 (Bülten No: 58210): <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Goc-Istatistikleri-2024-58210>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) – Uluslararası Göç İstatistikleri 2023 (Bülten No: 53731): <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Goc-Istatistikleri-2023-53731>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) – Uluslararası Göç İstatistikleri 2022 (Bülten No: 49685): <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Goc-Istatistikleri-2022-49685>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) – Uluslararası Göç İstatistikleri 2021 (Bülten No: 45864): <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Goc-Istatistikleri-2021-45864>
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı – Uluslararası İşgücü İstatistikleri 2024 (Excel seti): <https://www.csgb.gov.tr/media/ggrngqpa/uluslararasi-is-gucu-istatistikleri-2024.xlsx>
- Bilen, A. (2023). Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonominin Boyutunun Ölçülmesi: Parasal Oran Yöntemi. (Hakemli makale). <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2917814>
- Reuters Institute for the Study of Journalism – Digital News Report 2024 (Türkiye): <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2024/turkey>
- TÜİK – Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması 2024 (Bülten): [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(-BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2024-53784](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(-BT)-Kullanim-Arastirmasi-2024-53784)
- İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV) – “Uluslararası Göç İstatistikleri, 2024” Değerlendirme Notu (24.06.2025). https://www.ikv.org.tr/images/files/Uluslararası-Goc-Istatistikleri_2024.pdf
- Anadolu Ajansı – TÜİK “Uluslararası Göç İstatistikleri, 2022” haber özeti (13.07.2023). <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/yurt-disina-goc-edenlerin-sayisi-2022de-466-bin-914-oldu/2945111>
- Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı – Düzensiz Göç İstatistikleri (yakalanan düzensiz göçmen, yıllara göre). <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler>
- RTÜK – Türkiye’nin Medya Tüketim Alışkanlıkları Araştırması (2024) – basın yansımaları. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/rutken-turkiyenin-medya-tuketim-aliskanliklari-arastirmasi/3425186>
- T.C. Mevzuat Bilgi Sistemi – 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (özellikle m.54 sınır dışı etme sebepleri). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6458&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı – 2025 “Aile Yılı” duyurusu/bilgilendirme. <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/2025-aile-yili-ilan-edildi>
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı – Aile İkamet İzni (resmî bilgi sayfası; süre ve koşullar).
- YİMER 157 / Göç İdaresi SSS – “Türkiye’de doğan yabancı bebeğin ikâmet izni ve kalış hakkı (180 gün)” (resmî SSS).
- T.C. Düzce Valiliği / İl Göç İdaresi – “Türkiye’de doğan yabancı uyruklu çocukların ikâmet işlemleri” duyurusu (6 ay içinde başvuru).
- UNHCR Türkiye – ‘Syrians Barometer’ (2023/2022): Türkiye’deki Suriyelilerin yaşam koşulları, uyum göstergeleri ve yurt dışına yönelim/gelecek beklentileri bulguları.
- Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK) – Geri Gönderme Merkezi ziyaret raporları (avukata erişim, tercüme ve hizmet koşulları).
- İzmir Barosu – Geri Gönderme Merkezlerine ilişkin izleme/rapor çalışmaları (avukata erişim ve süreç güvencelerine dair tespitler).
- AIDA (Asylum Information Database) – Türkiye ülke raporu: idarî gözetim ve hukukî yardım erişimine ilişkin güncel çerçeve (mukayeseli kaynak).
- Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı (GİB/DGMM) – Düzensiz Göç İstatistikleri (yakalanan düzensiz göçmen sayıları ve uyruk kırılımı): <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler>
- Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı (GİB/DGMM) – İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Göçmen Kaçakçılığı İstatistikleri: <https://www.goc.gov.tr/insan-ticaretiyle-mucadele-ve-gocmen-kacakligi>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) – Uluslararası Göç İstatistikleri 2024 (Bülten No: 58210): <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Goc-Istatistikleri-2024-58210>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) – Uluslararası Göç İstatistikleri 2023 (Bülten No: 53731): <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Goc-Istatistikleri-2023-53731>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) – Uluslararası Göç İstatistikleri 2022 (Bülten No: 49685): <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Goc-Istatistikleri-2022-49685>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) – Uluslararası Göç İstatistikleri 2021 (Bülten No: 45864): <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Goc-Istatistikleri-2021-45864>
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı – Uluslararası İşgücü İstatistikleri 2024 (Excel seti): <https://www.csgb.gov.tr/media/ggrngqpa/uluslararasi-is-gucu-istatistikleri-2024.xlsx>
- Bilen, A. (2023). Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonominin Boyutunun Ölçülmesi: Parasal Oran Yöntemi. (Hakemli makale). <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2917814>
- Reuters Institute for the Study of Journalism – Digital News Report 2024 (Türkiye): <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2024/turkey>
- TÜİK – Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması 2024 (Bülten): [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(-BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2024-53784](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(-BT)-Kullanim-Arastirmasi-2024-53784)
- İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV) – “Uluslararası Göç İstatistikleri, 2024” Değerlendirme Notu (24.06.2025). https://www.ikv.org.tr/images/files/Uluslararası-Goc-Istatistikleri_2024.pdf
- Anadolu Ajansı – TÜİK “Uluslararası Göç İstatistikleri, 2022” haber özeti (13.07.2023). <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/yurt-disina-goc-edenlerin-sayisi-2022de-466-bin-914-oldu/2945111>
- Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı – Düzensiz Göç İstatistikleri (yakalanan düzensiz göçmen, yıllara göre). <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler>
- RTÜK – Türkiye’nin Medya Tüketim Alışkanlıkları Araştırması (2024) – basın yansımaları. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/rutken-turkiyenin-medya-tuketim-aliskanliklari-arastirmasi/3425186>
- T.C. Mevzuat Bilgi Sistemi – 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (özellikle m.54 sınır dışı etme sebepleri). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6458&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı – 2025 “Aile Yılı” duyurusu/bilgilendirme. <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/2025-aile-yili-ilan-edildi>
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı – Aile İkamet İzni (resmî bilgi sayfası; süre ve koşullar).
- YİMER 157 / Göç İdaresi SSS – “Türkiye’de doğan yabancı bebeğin ikâmet izni ve kalış hakkı (180 gün)” (resmî SSS).
- T.C. Düzce Valiliği / İl Göç İdaresi – “Türkiye’de doğan yabancı uyruklu çocukların ikâmet işlemleri” duyurusu (6 ay içinde başvuru).
- UNHCR Türkiye – ‘Syrians Barometer’ (2023/2022): Türkiye’deki Suriyelilerin yaşam koşulları, uyum göstergeleri ve yurt dışına yönelim/gelecek beklentileri bulguları.
- Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK) – Geri Gönderme Merkezi ziyaret raporları (avukata erişim, tercüme ve hizmet koşulları).
- İzmir Barosu – Geri Gönderme Merkezlerine ilişkin izleme/rapor çalışmaları (avukata erişim ve süreç güvencelerine dair tespitler).
- AIDA (Asylum Information Database) – Türkiye ülke raporu: idarî gözetim ve hukukî yardım erişimine ilişkin güncel çerçeve (mukayeseli kaynak).

“Göç ve Uyum Politikalarında Yeni Yaklaşımlar Çalıştayı”nı; akademisyenler, sivil toplum kuruluşu temsilcileri, T.C. İçişleri Bakanlığı uzmanları, T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı uzmanları, T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı uzmanları ve diaspora temsilcileri ile aynı istişare zemininde buluşturan stratejik bir platform olarak gerçekleştirdik. Çalıştayımıza 90 katılımcı katkı sundu; farklı disiplinlerden akademisyenler, sahada çalışan uzmanlar, sivil toplum temsilcileri ve göçmen toplulukların örgütlü yapıları, 5 ayrı masada Türkiye’nin göç ve uyum gündemine ilişkin tespit ve önerilerini paylaştı. Bu ortak akıl zemininde oluşan çıktıların; kamu kurumlarımızın politika geliştirme süreçlerine, yerel yönetimlerin uygulama kapasitesine, sivil toplumun sahadaki etkinliğine ve toplumsal uyum hedeflerine somut bir perspektif kazandıracağına inanıyoruz.

